

Рамазанова Ботагоз Сарсенбиновна

Балаларды ойын арқылы тәрбиелеу

Рамазанова Ботагоз Сарсенбиновна

"Балаларды ойын арқылы тәрбиелеу"

Алматы
2025

УДК 371.214
ББК 74.202

Пікір жазған:

С.С Жанибекова Қызылорда қаласы Болашақ университетінің «Арнайы педагогика және психология» кафедрасының аға оқытушысы, п.ғ.к., Облыстық білім басқармасының балалар оңалту орталығының түзету маманы, РЖА профессоры
Р.Д.Кульжанова «DARYN.ZERDE.ORTALYGY» Оқу-әдістемелік порталының директоры «ES London» оқу орталығының шәкірті педагогика ғылымдарының магистрі
Халықаралық ғылым мен білімді қолдау орталығы DARYN.ZERDE.ORTALYGY» оқу-әдістемелік кеңес мәжілісінде талқыланып, 2025 ж. «19» ақпан №07 хаттамасымен мақұлданған және баспаға ұсынылған. Рамазанова Ботагоз Сарсенбиновна ұсынған "Балаларды ойын арқылы тәрбиелеу" ZIYALY 2025. – 816бет.

ISBN 978-601-387-643-6

Аталған авторлық жұмыс мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық, тілдік және әлеуметтік дағдыларын дамытуда ойын технологияларының маңыздылығы қарастырылған. Болашақ ұрпақтың сана-сезімін, ақыл-парасатын жетілдіріп, дені сау азамат етіп тәрбиелеуде тәрбиешілер мен ата-аналар үшін құнды құралы болмақ.

УДК 371.214
ББК 74.202

Аңдатпа

Бұл жұмыста мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық, тілдік және әлеуметтік дағдыларын дамытуда ойын технологияларының маңыздылығы қарастырылады. Ойын – баланың негізгі әрекетінің түрі ретінде оның дамуына тікелей әсер етеді. Балалар ойында өз эмоцияларын, ойларын білдіреді, айналадағы әлемді зерттейді. Зерттеу барысында түрлі ойын түрлерін (қимылдық, дидактикалық, рөлдік) қолдану арқылы балалардың сөйлеу дағдысы, ойлау қабілеті мен ынтымақтастығының артатыны дәлелденді. Ойын – баланың шығармашылығын дамытып, еркін қарым-қатынас жасауына мүмкіндік береді. Ата-аналар мен тәрбиешілерге арналған әдістемелік ұсыныстар да қамтылған.

Орысша**Аннотация**

В данной работе рассматривается значение игровых технологий в развитии когнитивных, речевых и социальных навыков детей дошкольного возраста. Игра – это основная форма деятельности ребёнка, которая напрямую влияет на его развитие. Через игру дети выражают свои эмоции, познают окружающий мир и учатся взаимодействовать. В ходе исследования доказано, что использование различных видов игр (подвижных, дидактических, ролевых) способствует развитию речи, мышления и способности к сотрудничеству у детей. Игра также развивает творческое мышление и формирует уверенность в общении. Работа содержит методические рекомендации для родителей и воспитателей.

Ағылшынша**Abstract**

This paper explores the importance of play-based methods in the development of cognitive, language, and social skills in preschool children. Play is a fundamental activity that directly influences a child's growth. Through play, children express emotions, explore their environment, and learn social interaction. The study demonstrates that incorporating different types of games (motor, didactic, role-playing) enhances speech development, thinking skills, and cooperation. Play also fosters creativity and encourages free communication. The paper includes practical recommendations for educators and parents on using games effectively in early childhood education.

Алғыс сөз.....	
I-бөлім	
Баланың өсуі мен дамуына арналған анықтамалар.....	4-6
II-бөлім	
Ойынның маңыздылығы. Ойыншықтың бала дамуындағы әсері.....	7-14
III-бөлім	
Кез-келген ата-ананың үй жағдайында баланы дамытуға бағытталған ойындар, балабақша тәрбиешілеріне сабақ барысындағы көмекші ойындар топтамасы.....	14-16
IV-бөлім	
кеңестер.....	17-55
V-бөлім	
кеңестер.....	56-64
Қорытынды.....	65-80
Қолданылған әдебиеттер.....	80-81

Бала – біздің болашағымыз, ал сол болашақтың іргетасы мектепке дейінгі кезеңде қаланатыны сөзсіз. Осы жұмысты дайындау барысында мектеп жасына дейінгі балаларды ойын арқылы жан-жақты дамыту – бүгінгі білім беру жүйесінің маңызды бағыттарының бірі екеніне тағы да көз жеткіздік. Ойын – баланың табиғи даму ортасы. Ол арқылы бала ойлайды, сөйлейді, қарым-қатынас жасайды, үйренеді және өседі. Бұл жұмысты даярлау барысында отандық және шетелдік педагог-ғалымдардың еңбектеріне, заманауи әдістемелік тәжірибелерге сүйене отырып, ойынның бала дамуына әсерін нақты мысалдармен көрсетуге тырыстық. Әсіресе, тәрбиешілер мен ата-аналар үшін қолдануға ыңғайлы, практикалық мәні бар әдістер мен тапсырмалар ұсынылды. Шын жүректен алғысымызды тәрбиешілерге, әдіскерлерге, мектепке дейінгі ұйым қызметкерлеріне білдіреміз. Сіздердің күнделікті еңбектеріңіз – балалардың жарқын болашағының кепілі. Сонымен қатар, осы жұмысты жүзеге асыруға қолдау білдірген барша әріптестерге, педагогикалық идеяларға үлес қосқан мамандарға зор ризашылығымызды білдіреміз. Бұл әдістемелік құрал – сіздердің игі істеріңізге аз да болса көмекші, бала тәрбиесі мен дамуына бағыт берер серік болады деп сенемін. Ата-ана үшін бала оның өмірінің жалғасы, қызығы, көз қуанышы, бары. Кез келген ата-ана баласы үшін аянбайды, қалағанын жасауға, әперуге дайын. Қазіргі кезде оған сай барлық мүмкіндіктерде бар. Осыған қарамастан неге балаларда жылулық сезімі жеткіліксіз, дамуы мен сөйлеу тілі кеш деген сұрақ туындайды. Иә, соңғы 2-3 жылдың көлемінде алдыма келетін 10 баланың 4 еуі анық сөйлемейді, қарапайым тапсырмаларды орындай алмайды. Ең бірінші кезекте ата-аналарымен сөйлесу кезінде ұққаным Жақсы көруді – аса көп өбектеумен (гиперопека) айырбастап алғандығы. Ол дегеніміз бала үшін ата-ана барлығын жасап береді, қарапайым киімін киіндіру, тамағын аузына қасықпен беру, құлап қалса орнынан тұрғызып, үстің қағу, қолынан түсіп қалған затты алып беру, жыласа уатудың орнына ұялы телефонды бере салу, тағы сол сияқты. Неліктен оның барлығын ата-ана өзі жасап, балаға мүмкіндік бермейді деген заңды сұрақ орын алады. Оның бірден-бір себебі ересек адамдар баланың ұзақ уақыт орындап отырғанын күте алмайды яғни күте алмаймыз, шыдамымыз оған жетпейді. Күйбен тіршілік, үй, жұмыс, той-домалақ, одан қалды әлеуметтік желе бар, осының салдары біз қоғамға ештеңеге икемі жоқ «робот балаларды» дайындап жатырмыз. Қолдарыңыздағы оқып отырған кітап баланы 1 жасынан мектепке дейін үй жағындайында қалай дамытуға, сөйлетуге, логикалық ойлауға бағыт-бағдар бере алатын құрал. Ішіндегі ойындар мен тапсырмаларды тәжірибеде өз балама одан кейін балабақша балаларымен жүргіздім. Басты мақсатым ойынның маңыздылығы баланың дамуы мен сөйлеуіне ықпалы бар екені. Ата-аналар ойынды, ойыншықты балаға уақыт өткізу мен көңіл көтеру деп қарамай, бала дамуының алғашқы сатысы екенін түсіну. Бұндағы ойындар мен тапсырмалар қол жетімді әрі күнделікті қолданып жүрген заттардан жасалған. Бұл ойындарды тек қана тәрбиешілер мен педагогтар ғана емес кез келген үйде

бала күтімімен отырған ана, өзге мамандықта жұмыс атқарып жүрген аналар да жасап бере алады. Осы ойындар арқылы баланың танымын, ұсақ қол моторикасы мен ірі дене моторикасын, дұрыс сөйлеуін, мектепке дайындығын да күшейтуге болады. Сонымен қатар баланы ұқыптылық пен жинақылыққа, шығармашылық пен тапқырлыққа үйретеді. Бала мен ойынды бірге ойнау мен ұйымдастыру баланың болашақта тұлға болып қалыптастыруының бірден бір бастамасы екенің ұқса деймін. Баланың жас ерекшеліктеріне сай дамуы мен сөйлеуіне назар салып, кешеуленіп дамып келе жатқан әрекеттерін көрсетер кезінде көмек көрсетіп, мамандармен бірігіп жұмыс жасаса. Бала үшін ең басты ұстаз, ең басты психолог, ең басты логопед – ол оның ата-анасы.

Бағыты: Мектепке дейінгі білім беру педагогикасы, ойын арқылы баланың танымдық, тілдік, әлеуметтік және шығармашылық қабілеттерін дамыту.

Өзектілігі: Қазіргі уақытта мектепке дейінгі жастағы балалардың танымдық белсенділігін арттыру, сөйлеу мәдениетін, қарым-қатынас және бейімделу қабілеттерін дамыту – басты педагогикалық міндеттердің бірі болып табылады. Балалардың дамуын табиғи жолмен қамтамасыз ететін тиімді тәсілдердің бірі – ойын. Ойын арқылы үйрену – бала дамуына кедергісіз, қызығушылықпен қарайтын жол.

Жаңалығы: Бұл әдістемелік жұмыста ойын элементтері тек қана көңіл көтеру құралы ретінде емес, оқу-тәрбие процесінің негізгі дидактикалық құралы ретінде қарастырылады. Баланың жеке қабілетін, дербестігін, өз-өзіне сенімділігін дамытатын шығармашылық ойындардың құрылымы мен қолдану жолдары нақтыланып ұсынылады.

Педагогикалық мақсаттылығы: Баланың жас ерекшелігіне сәйкес дамуына ықпал ететін, білім беру процесінде оң мотивация туғызатын, тұлғалық дамуға бағытталған ойын технологияларын қолдану арқылы сапалы тәрбие мен білім беру.

Мақсаты: Мектепке дейінгі жастағы балалардың танымдық, тілдік және әлеуметтік дағдыларын дамытуда ойын технологияларын тиімді пайдалану.

Міндеттері: Балалардың жас ерекшелігіне сай ойын түрлерін іріктеу. Ойын арқылы сөйлеу, ойлау, есте сақтау қабілеттерін дамыту. Әлеуметтік қарым-қатынас жасауға үйрету. Тәрбиешілерге әдістемелік көмек көрсету. Балалардың шығармашылық қабілетін дамыту.

Ерекшелігі: Балаларға үйренуді жеңіл әрі қызықты ететін ойын түрлерін жүйелі қолдану. Пәндермен интеграциялау (мысалы: тіл дамыту, математика, сурет). Баланың эмоциялық жағдайын, еркін ойлауын және дербестігін арттыруға бағытталуы.

Күтілетін нәтижелер: Балаларда сөздік қоры мен байланыстырып сөйлеу дағдылары қалыптасады. Ойлау, есте сақтау, зейін тұрақтылығы артады. Коммуникативтік және әлеуметтік белсенділік дамиды. Ойын арқылы жаңа білімді тез меңгереді. Шығармашылықпен жұмыс істеуге бейімделеді.

Тексеру әдістері: Бақылау күнделіктері. Дидактикалық ойындардағы жетістік көрсеткіштері. Диагностикалық тапсырмалар мен сұхбат. Тәрбиешілер мен ата-аналардың сауалнамалары. Балалардың әрекетін фото/видео арқылы талдау

I-бөлім

Баланың өсуі мен дамуына арналған анықтамалар.

1 жас 6 айдағы баланың дамуы

Бала жақсы жүреді, жүгіреді, үлкендердің көмегімен немесе тіреуіне ұстап аяқтарын басқышқа кезек қоя отырып, баспалдақпен жоғары көтеріліп, орындыққа өрмелепшыға алады, кедергілерден өте алады. Үлкендердің әрекеттеріне еліктейді, доппен ойнайды, өз бетімен тамақ бастайды және стаканнан ішеді, шешіне алады, «мама», «папа» дегеннен бастап 2-3 жекелеген сөзді айтады, қалаған затын көрсетеді, Бала кітапты дұрыс ұстап алады, заттарды аударып алады, саусқтарын қозғалтады, ұстап көріп, заттардың таниды, ойыншықтарды мақсатына қарай пайдаланады, «қайда» деген сұраққа қолымен көрсетеді, заттардың формасын ажыратады: доп (дөңгелек), кубик (төртбұрышты), және басқа. Басқаларға аяушылық танытады. Үлкендермен ойнайды, егер бір нәрсені орындау барысында қиындыққа тап болса, үлкендерден көмек іздейді. Үлкендерге дәретке барғысы келетінін айтады, бірақ әлі де болса көмекке мұқтаж. Өз бетімен тамақ жей алады.

ОЙЫНШЫҚТАР. Әр түрлі етіп инпровизацияланған пазлдар (ірі суреттері бар бірнеше әдемі суреттер бөліктерінен тұрады) әріптер бар кубиктер, қолға ұсталатын, ойыншықты ұстап жүргізуге және басқаруға болатын саптары бар ойыншықтар, мысалы, жүк артатын тіркеме, ойыншық машина, арба, сондай - ақ кубиктер мен доптар, қуыршақтар.

- Ойнаңыз: Балаға біріне – бірін салуға, кигізуге, қалауға болатын түрлі мөлшердегі заттарды беріңіз.
- Қарым-қатынас жасаңыз: Балаға қарапайым сұрақтар қойыңыз. Баланың өзіңізбен сөйлескісі келген ұмтылыстарына назар аударыңыз. Балаға заттар мен адамдардың аттарын атаңыз. Онымен қарапайым ойындарды ойнаңыз.

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ! Егер бала 18 айлығында жүрмесе және ең болмағанда саналы түрде 3 сөз айтпаса, міндетті түрде дәрігерге қаратыңыз! Есіңізде болсын, баланың бұл жаста жақсы мен жаманды ажырата алмайтындықтан, ол жаман қылық жасамайды. Бала мінезінің қалыптасуы екі негізгі феноменге негізделген – бұл «үлгі» және «еліктеу». Бала үлкендердің қылығына еліктейді, ол жақсы қылықтарды айналасындағыларға саналы түрде емес, еліктеу арқылы үйренетіндіктен, оған әрқашан үлгі беру керек. Мақтауға тұрарлық болған кезде, баланы әрқашан мақтаңыз, ал тентек болған кезде, оның жаман қылық екенін жазалау әдістерін қолданбай түсіндіріңіз.

ҚАУІПСІЗДІК. Бала жүре бастаған кезде жазатайым оқиғалар қаупін азайту үшін барынша абай болыңыз. Суда және су жанында бала бір минутқа да үлкендердің қарауынсыз қалмау керек. Баланың айналасындағы жағдайды оның қауіпсіздігін тұрақты түрде тексеріп отырыңыз.

2 жастағы баланың дамуы

Бала өз бетімен тамақ іше алады, шешіне алады, баспалдақпен көтеріле алады, табалдырықтан аттай алады, аяқпен доп тебе алады, 4-7 кубиктен мұнара тұрғыза алады, екі сөзден сөйлем құрай алады, шамамен 50 сөз біледі, дене мүшелерін дұрыс көрсете алады, суретті кітапшаны парақтай алады. Бала өзіне кітап оқығанда тыңдайды, кітаптағы суреттерді танып, оларды көрсетеді. Ойыншықтар мен қуыршақтардың орнына кітаптарды дұрысырақ көреді. Сөйлеуде мен, менікі, ол сияқты есімдіктерді қолданады. Бір нәрсені дұрыс жасамаса, кәдімгідей шынайы ұялады. Өзінің жақсы көретін нәрселерін білдіреді, бірақ оған қойылған шектеулерді қабылдайды. Қатарластарымен жақсы қарым-қатынас жасауды дамытқысы келеді.

БАЛАҒА КҮТІМ ЖАСАУ. Гигиена нормаларын сақтаныз және баланы соған үйретіңіз: қол жуу, тіс күтімі. Баланы бірте-бірте түбек пайдалануға үйрету керек, бірақ оны мәжбүрлеу керек. Баланы кемсітуге және жазалауға болмайды!

Баланы түбекке әрбір тамақ берген соң және ұйқыдан оянганнан кейін, сондай - ақ ұйықтар алдында отырғызу керек, баланы түбекте ұзақ отырғызбаңыз, үлкендер әр баланың жеке ерекшеліктерін ескеруі керек: біреулер түбекке отыруға жеңіл үйренеді, кейбіреулер әзер үйренеді.

ОЙЫНШЫҚТАР. Балаға қарындаш пен қағаз, қарапайым басқатырғыштар, кубиктер, киіндіріп-кешіндіруге болатын қуыршақтар, машиналар, ойыншық үйлер беріңіз. Бұл жастан бастап балалар үлкендерге еліктеп, түрлі ойындарға қатыса алады.

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ! Егер бала сөйлей алмаса, шамадан тыс белсенділік танытса, дамуы кенжелеу болса, 10 минут бойында назар қойып ойнауға қабілетсіз болса, тез арада дәрігерге қарату қажет.

Бұл жастағы бала жақсы мен жаманды ажырата алмайтындықтан, ол жаман қылық жасамайды. Бала мінезінің қалыптасуы екі негізгі феноменге негізделген — бұл «үлгі» және «еліктеу». Бала үлкендердің қылығына еліктейді, ол жақсы қылықтарды айналасындағыларға саналы түрде емес, еліктеу арқылы үйренетіндіктен, оған әрқашан үлгі беру керек. Мақтауға тұрарлық болған кезде, баланы әрқашан мақтаңыз, ал тентек болған кезде, оның жаман қылық екенін жазалау әдістерін қолданбай түсіндіріңіз.

ҚАУІПСІЗДІК.

- Баланың теледидар алдында өткізетін уақытын шектеңіз
- Балалар бөлмесінде теледидар болмауы керек.
- Баланың 1-2 сағатқа дейін теледидар немесе компьютер алдында отыратын уақытын шектеңіз. Бұны кезең-кезеңмен жасауға болады. Бала көбірек белсенді болуды қажет ететін іспен айналыссын. Балаға орындаған кезде рахаттанатындай тапсырмалар беріңіз (мысалы, сурет салсын немесе машинамен ойнасын).
- Егер бала теледидардың немесе компьютердің алдында уақытын аз өткізетін болса, ақылға қонарлық мадақтау жүйесін ойластырыңыз (мысалы, оны қосымша аттракциондар саябағына апаруға уәде беріңіз).

- Тамақтанған кезде теледидарды өшіріп қойыңыз.
- Балаға ұйықтардан 2-3 сағат бұрын теледидар көруге тиым салыңыз.
- Сіз өзіңіздің де теледидарды аз көретінін және уақытыңыздың көп бөлігін оқуға және баланызбен ойнауға жұмсау арқылы баланызға үлгі көрсетіңіз. Баламен үстел үстінде ойнайтын ойындарды ойнау — ең дұрысы.

3 жастағы баланың дамуы

Бала сырт киімін кие алады, қолын жуып, сүрте алады, екі аяғын кезек көтеріп, табалдырықтан аттай алады, құламай жүгіріп, секіре алады, допты лақтырып, қағып алады, бөтелкенің қақпағын бұрай алады, бейтаныс адамға түсінікті, қысқа сөздермен сөйлей алады, күрделі сөйлемдерді айта алады. Бала «неге?», «қайда?», «қашан?» деген сұрақтарды қояды, «ішінде», «үстінде», «артында», «алдында» және т.б. көмекші есімдердің мағынасын түсінеді, бес және одан көп сөзден тұратын сөйлемдерді пайдаланады. 250 сөзден артық сөз біледі және түсінеді, 10-ға дейін санай алады. Басқа балалармен ойнайды, ойнаған кезде заттарды дұрыс және мақсатқа сай пайдаланады. Күні бойында түбекке отырғысы келгенін айтады және іш киімін өзі шешеді, болғаннан кейін қолын жуады. Кейбір киімдерін өз бетімен шешіп, оларды қайта киеді. Ересектермен сыпайы сәлемдесіп, қоштасады. Үлкендердің өтінішін орындайды. Құлкілі және мұңды жағдайларды ажыратады. Кітапты парақтап, одан таныс және қажетті суреттерді таба алады, оларды оқылған мәтінмен байланыстыра алады. Бала негізгі төрт түсті дұрыс көрсетіп, атай алады, қарындашпен шеңбер сызады, пластилиннен қарапайым фигураларды жасай алады, қағазды екі бүктейді, сұйықты бір ыдыстан екінші ыдысқа аударып құя алады. 3 жаста ұйқының ұзақтығы тәулігіне 10-12 сағат.

Бұл жаста балалардың мінез - құлқындағы айтарлықтай қиындықтармен кездесуі мүмкін. Осыған дейін тынымды және айтқанға көңіл бала кірпияз және бірбеткей балаға айналуы мүмкін. Бала ересектердің талаптарына айтарлықтай, көбінесе түсініксіз қарсылық көрсетеді, өзінің қалауын («балалық негативтілік» деп аталатын) жасап, оны қалай болса да қанағаттандырғысы келеді. Баланың мінез-құлқындағы мұндай өзгерістер оның мінезінің қалыптасуымен, тәуелсіздікке ұмтылуымен және өзін-өзі дәлелдеуге ұмтылумен байланысты. Бұл кезең «үш жастағы дағдарыс» деген атаумен белгілі, ол аз уақыттан соң қалпына келеді. Жеке тұлғаның қалыптасу үрдісінде бұл кезеңде балалардың үйренуіне негіз болатын олардың эмоцияларының алатын рөлі зор. Егер сіз шыдамдылық пен төзімділік таныта білсеңіз, мәселені шешуге болады. Ең жақсы тәсіл - осы жастағы баланың жаман мінез-құлқын тыйып тастау, оны алдарқатып, назарын басқа бір нәрсеге аудару. Егер лайық болса, оны әркез мақтауды ұмытпаңыз. Осы жастағы дағдарысты естен шығармай, оған шыдамдылықпен қарау керек. Жұмсақ әрі мейірімді болуға тырысыңыз. Баланы аз ғана уақытқа бала ретінде белсенділік танытатын сүйікті істерінің бір түрін шектей отырып жазалауға болатынын,

бірақ ұрып - соғу немесе моральдық тұрғыдан жазалауға болмайтынын есте сақтаңыз.

БАЛАНЫҢ ДАМУЫНА КӨМЕК КӨРСЕТУ. Баланың дамуына қалай ықпал етуге болатыны туралы ұсынымдармен танысыңыз. Бұл жастағы бала үшін өзінің қатарластарымен араласудың маңызы зор: бөбектер бақшасына /балабақшаға бару, балаларға арналған ойындар мен сабақтарға қатысу.

ОЙЫНШЫҚТАР. Қуыршақтарға арналған арбалар, қуыршақтарға арналған үй бұйымдары, дамытушы ойындар, қарындаш пен қалам, қарапайым басқатырғыштар, кубиктер, киіндіріп шешіндіруге болатын қуыршақтар, машиналар, ойыншық үйлер.

- Ойнаңыз: Балаңызға санауға, заттардың атын атауға және оларды салыстыруға көмектесіңіз. Балаға арнап қарапайым ойыншықтар жасаныз.

- Қарым-қатынас жасаңыз: Баланы әңгімеге шақырыңыз. Балаңыздың сұрақтарына жауап беріңіз. Балаңызды әңгіме айтуға, ән айтуға және ойнауға үйретіңіз.

ҚАУІПСІЗДІК. Баланың теледидардың немесе компьютердің алдында отыратынуақытын міндетті түрде шектеңіз, таза ауада ойнайтын ойындарға артықшылық беріңіз. Бала ойнайтын алаң жүргіші бөлімнен қалқалануы тиіс. Үйіңіздің қасынан машинамен кетер кезде қасыңызда баланың жоқ екеніне көзіңізді жеткізіңіз. Балаңызға зиян келтіретіндей бірденелерді қалдырып кетпегеніңізге сенімді болу үшін қауіпсіздік жөніндегі сұрақты тағы бір қарап шығып, тексеріңіз.

3-жастағы бала нені білуі қажет?

- Өзінің есімін
- Жасын
- Үйде кімдермен тұратынын
- Ата-анасының есімін
- Дене мүшелерін
- Пішіндерді
- Негізгі түстерді (қызыл, жасыл, сары, көк)
- Жануарлардың дыбыстарын білу
- 2-3 киықтан тұратын пазылдарды құрастыру
- 5-ке дейін ауызша санау

Бұл жастағы балалардың тілдері енді шығып келе жатқанын аңғаруға болады, өздеріне сенімсіз, қорқақ, ақырын сөйлейді.

4 жастағы баланың дамуы

Бала басқышпен еркін көтеріліп, түседі, орындыққа өрмелеп шығады және одан түседі, тұра алады және бір аяғымен секіре алады, сыртқы киімін киіп-шеше алады, қолын сабындап жуып, оны сүрте алады. Қарындашты дұрыс ұстайды, оны еркін басқарып, қолдана алады, шимай салып, ұсақ

элементтерді сала алады, қиылыстын сызықтарды мөлшерлері мен қысқа сызықтардың арасалмағын сақтамай көшіруге қабілетінің, пішіндері аса дұрыс емес тік, доғал, спираль тәрізді сызықтарды, шеңберлерді, үш бұрыш, төрт бұрыштарды салады. Ол таныс емес адаммен сөйлеседі, әңгіме айтып, суреттерді сипаттап айтып береді, сөйлеген кезде күрделі сөйлемдерді пайдаланады. Балалармен ойнайды, олармен ойын ережесін келіседі, ойыншықтарды дұрыс әрі мақсатқа сай қолданады. Күндіз түбекке отырғысы келетінін айтады, ал түнде оны мүлдем дерлік қажет етпейді. Балаға кітапты парақтаған, таныс картинаны оны қараған ұнайды, суретке сәйкес келетін әңгіме айтады, өзі ойыннан қосқан жаңа жағдайларды қосып айтады. Бала қылқаламмен сурет сала алады, пластилиннен жабыстырып қарапайым фигураларды жасай алады.

БАЛАНЫҢ ДАМУЫНА КӨМЕК КӨРСЕТУ.

Бұл жастағы балалардың балабақшаға баруы өте маңызды. Баланың топтық ойынға араласып үйренуі, сондай - ақ жеке өзінің үйренісуі ерекше мәнге ие. Дұрыс сөйлей білу дағдысының қалыптасуына назар аударыңыз, қажет болған жағдайда логопедке барыңыз. Баланы дамыту бойынша ұсынымдармен танысыңыз.

Балаға түрлі-түсті қағаз, желім, қайшы, пластилин, бор, басқа да заттар мен түрлі ойындарды, ойыншық дәрігер құралдарының жиынтығын, үстелде ойнауға арналған ойындарды, бас қатырғыштарды және т.б беріңіз.

ОЙЫНШЫҚТАР. Қуыршақтарға арналған арбалар, қуыршақтарға арналған үй бұйымдары, дамытушы ойындар, қарындаш пен қалам, қарапайым басқатырғыштар, кубиктер, киіндіріп шешіндіруге болатын қуыршақтар, машиналар, ойыншық үйлер.

- Ойнаңыз: Балаңызға санауға, заттардың атын атауға және оларды салыстыруға көмектесіңіз. Балаға арнап қарапайым ойыншықтар жасаңыз.

- Қарым-қатынас жасаңыз: Баланы әңгімеге шақырыңыз. Баланың сұрақтарына жауап беріңіз. Балаңызды әңгіме айтуға, ән айтуға және ойнауға үйретіңіз.

ҚАУІПСІЗДІК.

Баланың теледидардың немесе компьютердың алдында отыратынуақытын міндетті түрде шектеңіз, таза ауада ойнайтын ойындарға артықшылық беріңіз. Сіріңкен, пыпакты, қайшыны, инелер мен түйреуіштерді балалардың қолдары жетпейтін жерлерде сақтау керек. Қауіпсіздік бойынша сұрақты тағы бір қарап шығыңыз.

4-жастағы бала нені білуі қажет?

- Тегін (фамилиясын)
- Тұратын жерін
- Отбасы мүшелерін
- Жемістер мен көкөністерді ажырату
- Үй және жабайы жануарларды ажырату
- Жануарлардың төлдерін білу

- Топтастыру (киімдерді-киімге, жиһаздарды-жиһазға т.б)
- Лобериндті дұрыс орындау
- 3-4 суреттен тұратын пазылды дұрыс орналастыру
- Қаламды дұрыс ұстау (қарапайым элементтерді салу, жазу)
- 0-ден 10-ға дейін ауызша санау, 5-ке дейін санды тану

Бұл жастағы балалар анық сөйлей алады, ойын толық жеткізе алуы қажет.

5 жастағы баланың дамуы

Бала түсінікті етіп сөйлейді, дұрыс құрылған сөйлемдерді пайдаланады, сөздердің қарама-қарсы мәндерін түсінеді, сын есімдерді пайдаланады, суретке қарап қарапайым әңгіме құрастырады, барлық дыбыстарды дұрыс айтады, таныс мәтіндерді мазмұндап айтып береді, шылаулары бар (өйткені, сондықтан) құрмалас сөйлемдерді қолданады, сөздік қоры шамамен 3 000 сөзге дейін айтарлықтай молаяды, дауысын өз бетімен қатайта алады, түрлі дауыс екпінін шығара алады. Ата-анасының мамандығын, мейрамдардың аттарын біледі. Өз бетімен киінеді, түймелерін салады, бауларын өткізе алады, жуынады, тістерін тазалайды, таранады, бетін сүртеді. Негізгі 4-6 түсті ажыратады, 10-ға дейін санайды, қарындашты дұрыс ұстайды, көлденең және тік сызықтар сызады, үш дене мүшесінен тұратын адамның суретін салады, белгілі бір топқа жататын заттарды (жануарлар, ыдыс, жихаз) нақты атайды. Бір іспен айналысқан кезде дербестік және белсенділік танытады, ата-анасына көмектеседі, тапсырмаларды орындайды. Оған кітап оқып немесе ертегі айтып берген кезде, ол суреттерге қарап, өзі ойлап, әрі қарай не болатынын суреттерге қарап өзі айтады, иллюстрацияларды түсінеді. Оқу үрдісіне белсенді араласуы үшін баланы көтермелеңіз. Ол үшін ары қарай не болатынын сұраныз және жауабын тыңдаңыз. Баланы міндетті түрде мақтаңыз!

Балаңыз жақында мектепке барады, ол жаңа адамдармен танысады, үйдегі жылы әрі емін-еркін ахуалдан міндетті түрде ерекшеленетін, бөлек ортаға енеді, үйренбеген, көрмеген өмірлік жағдайлардың ортасына тап болады. Баланың денсаулығы тұрғысынан да ақыл-ой/психологиялық дамуы да мұндай жағдайға дайын екеніне көз жеткізіңіз. Оқу, өзін-өзі күту, бар.

ҚАУІПСІЗДІК. Баланың теледидардың немесе компьютердың алдында отыратын уақытын міндетті түрде шектеңіз. Оның осындай жолмен алатын ақпараттына әрқашан мұқият қараңыз! Таза ауада ойнайтын ойындарға артықшылық беріңіз. Шылым шегудің зиян екенін және машинамен келе жатқанда қауіпсіздік белбеуін тағу қажет екенін есте сақтаңыз. Айналадағы жағдайды қауіпсіздік тұрғысынан үнемі бақылап отырыңыз.

5-жастағы бала нені білуі қажет?

- Толық аты жөнін (тегін, атын, әкесінің аты)
- Туған күнін
- Мекен - жайын

- Ата - анасының атқаратын жұмысын
- Жыл мезгілдерін
- Апта күндерін
- Тәулік мезгілдерін (таң, түс, бесін, кеш, түн)
- Артығын табу (төрт суреттің ішінде үшеуі бір-біріне байланысты, біреуі артық)
- Суреттерге қарап әңгіме құрау
- 4-5 қықтан тұратын пазылды құрау
- 1-ден 10-ға дейін санау кері санау

6-жастағы бала нені білуі қажет?

Жоғарыда айтылған барлық тапсырмаларды игеру керек, оған қосымша:

- Әріптерді білу
- Сандарды тану
- Графикалық диктантты орындау
- Қайшыны дұрыс ұстау
- Сурет салу
- Ертегі айту

II-бөлім

Ойынның маңыздылығы. Ойыншықтың бала дамуындағы әсері.

Ойын дегеніміз не?

Баланың үнемі ілгері ұмтылуы, оның мінез-құлқында, іс-әрекетінде жаңалықтың пайда болуы. Ойланып атқаратын қимылға ауысуы. Сөйлеуді игеру дербестігінің алғашқы көріністерінің пайда болуы өте кішкентай балалар барлығын ойын арқылы үйренеді. Ойын бұл – жаңа нәрсені тану. Ойын бұл – жаңа нәрсені байқап көру. Ойын – егер сен тағы бір іс әрекетті жасасаң, не болатының анықтау. Осының көбі үйренуге мүмкіндік беретін қауіпсіз ортаның аркасында жүзеге асырылады. Көп ойнау бала мен ата - ана арасындағы өзара әрекеттесу «беру мен қайтару» санатына жатады. Кейбір ойындарды бала өз бетінше ойнайды. Ойын ол – әр түрлі жастағы балаларды өз еркімен дамыту әрекетінің түрі. Ойын – бала әрекеттерінің ішіндегі ең еркін түрі, онда айналаны қоршаған әлемді тани, сезіне білуі, өзін - өзі тануы, өзін - өзі көрсету белсенді жүзеге асады.

Даму тәжірибесі, бала ойын үстінде дамиды, даму үшін ойнайды.

Балалар қарым-қатынасының негізгі ортасы, ойын барысында құрдастарына, үлкендерге деген өзара қарым - қатынастарды қалыптастырады. Ойын арқылы баланың сөйлеуі де белсендейді.

Ойын – баланың білім-білік дағдысын қалыптастыратын тәрбие құралы. Жалпы ойынға тән нәрсе өмірдің әртүрлі құбылыстары мен үлкендердің түрлі іс-әрекеттеріне еліктеу екені белгілі. Ойынның шартты түрдегі мақсаттары бар, ал сол мақсатқа жету жолындағы іс-әрекеттер бала үшін қызықты. Балаларға ақыл-ой, адамгершілік, дене шынықтыру және эстетикалық тәрбие берудің маңызды тетігі ойында жатыр. Ойын барысында балалар өзін еркін сезінеді, ізденімпаздық, тапқырлық әрекет байқалады. Сезіну, қабылдау, ойлау, қиялдау, зейін қою, ерік арқылы түрлі психикалық түйсік пен сезіну әлеміне сүңгейді. Сондықтанда педагогикада бала ойынына ерекше мән беріледі, өйткені ойын үстінде қалыптасатын балалық шақтың әсері адамның көңіліне өмірбақи өшпестей із қалдырады. Бала ойын арқылы өзін толқытқан қуанышын немесе ренішін, асқақ арманың, мұрат-мүддесін бейнелесе, күні ертен сол арман қиялын өмірде жүзеге асыруға мүмкіндік алады. Сөйтіп бүгінгі ойын, бейнелі әрекет ертеңгі шындық ақиқатқа айналатын кезі аз емес. Ойын мектеп жасына дейінгі баланың жеке басының дамуына игі ықпал ететін жетекші, басты құбылыстың бірі деуге болады. Бала ойын арқылы өзінің күш-жігерін жаттықтырады, қоршаған орта мен құбылыстарды ақиқат сырын ұғынып, еңбек дағдысына үйрене бастайды.

Ойын арқылы бала бойындағы қасиеттер дамиды.

- Ойын үстінде баланың күш-қуаты толығы түседі.
- Қолы катаяып, денесі иілгіш болады.

- Көз қырағылығы артады.
- Тапқырлық танытуға бейімделеді.
- Сезімтал болады
- Инициатива көрсету секілді қасиет байқалады.
- Тілі дамиды.
- Ойы да кең болады.
- Ұйымшылдық дағдысы қалыптасады.
- Сабаққа, еңбекке баулиды.
- Қарым-қатынас жасауды үйренеді.
- Танымдық қызығушылығы артады (қабылдау, ойлау, зейін, есте сақтау, қиял).
- Эстетикалық тәрбие қалыптасады, өнерді, көркемдікті түсінеді.

Ойын өсіп келе жатқан бала организміне ауадай қажет. Баланың әрбір жас кезеңіне сәйкес келетін ойындардың мүмкіндіктері мол.

Ойыншық

Қазіргі уақытта ойыншық көп және қол жетімді. Кез-келген ата - ана өз баласынан ештеңе аяғысы келмейді, ең қымбатын, сапалысын әпергісі келеді. Сол ойыншықты да дұрыс таңдағанымыз абзал. Бала қолына ұстай алатын, оны құрастырып, алып - салуға ыңғайлы болса. Шектен тыс көп ойыншықпен бала ойнағысы кемейді, оны аптасына бір мәрте ауыстырып, қызықтырып отыру қажет. Ең бастысы баламен бірге ойнап, сол ойыншықты қалай ойланатынын үйрету керек. Әр баланың жас ерекшелігіне сәйкес, дамуына бағытталған ойыншықтарды дұрыс таңдау керек. Өйткені баланың әлемі мектепке дейін ойыншық арқылы дамитынын ұмытпауымыз қажет. Ұсақ ойыншықтың қауіпсіздігін түсіндіріп отырса, бала оны аузына салмайды.

1 жас пен 5 аралығында балалар үшін негізгі 10 ойыншық

- Құрастырмақтар;
- Пазлдар;
- Ақыл-ойды дамытушы ойыншықтар;
- Белгілі бір кәсіпке бағытталған ойыншықтар;
- Құмда ойнайтын ойыншықтар;
- Ойыншық машиналар мен қуыршақтар;
- Дыбыс шығаратын ойыншықтар;
- Түрлі-түсті доптар;
- Жануарлар, құстар, жемістер мен көкөністер;
- Жұмсақ ойыншықтар.

III-бөлім

Кез-келген ата-ананың үй жағдайында баланы дамытуға бағытталған ойындар.

Бұл бөлімде кез-келген анаға мейлі бала күтімімен отырған, қандай салада жұмыс істейтін аналар үшін баламен нәтижелі жұмыс жасауға, жасына сай дамытуға, сөйлеуге ықпал ететін ойындар ұсынылады. Және бұл жерде ұйымдастырылған ойын түрлері қол жетімді, сіздің асханаңыздан табылатын құрал-жабдықтар, керексіз заттар.

Ғалымдар бала миының бүлдіршін жаста жылдамырақ дамитынын растайды. Бұл кезде дамуға жәрдемдесу баланың денсаулығы үшін, оның болашақта өмірде жететін жетістіктерінің кепілі болып табылатын физикалық және ақыл ой әлеуметін барынша анықтау үшін өте маңызды. Ата-аналар бұл жасқа үлкен жауапкершілікпен қарауы тиіс.

- Әр балаға жеке көзқарас қажет. Балаңыз – жеке тұлға және оның жеке көзқарасын құрметтеу, оның пікірлерімен санасу қажет. Ата-ана балаға өзін жақсы көретінің сезіндіре білуі керек, баламен қарым-қатынас жасаған кезде оның мүмкіндіктерін, сөйлеу және қабылдау деңгейін міндетті түрде есепке алу керек. Баланы жақсы мінезі үшін міндетті түрде мадақтауы қажет!
- Баланың қоршаған ортаны қабылдауы, ойлауы, есте сақтауы, зейіні, қиялы 3 жасқа дейін қарқынды түрде қалыптасады. Аталған дағдыларға көмектесу толықтай ересектерге қатысты. Ата-аналар баламен туғаннан бастап жиі сөйлесуі керек, суретті кітапшаларды бірге оқып, бірге қарауы керек, музыка тыңдатуы қажет. Баламен баяу және сабырмен және мейірім таныта отырып әңгімелесу қажет, өйткені бала сөйлеуді еліктеу арқылы үйренеді. Сондықтан ересектер баламен қарапайым дұрыс әдеби тілмен сөйлеуі керек. Баланың үлкендермен, қатарластарымен және қоршаған ортамен қарым-қатынас жасауға мүмкіндік болуы тиіс.
- Баланың дамуына бірден бір ықпалы ерте жастан (6 ай) балаға кітап оқып беру. Кітап оқу сәбидің тәуелсіз болу сезімін күшейтеді және тандау жасау қабілетін дамытады. Оған әсіресе, ата-ананың немесе туыстарының дауыстап оқып бергені ұнайды. Әрине, балаларға арналған кітап баланың жасына сай болуға тиіс. Бүлдіршін жастағы балалар үшін ол қатты, түрлі-түсті суреттері болуы қолға ұстағанда жеңіл болуы керек. Қазіргі күнде бұл әдіс теледидардағы мультфильм мен смартфондағы бейнероликтерге ауысты, сонда да ата-ана бұл жағдайға бейжай қарамай көріп отырған ақпараттарын сұрап, ой талқылап отыру қажет, баламен тірі қарым-қатынастың, диалогтің жоқтығы тілдің кеш шығуының әсері осында екенің ұмытпаған абзал.
- Баланың физикалық белсенділігін бүлдіршін кезінен мақтаудың маңызы зор, мысалы, сәби еңбектеу үшін ашық кеңістік болу қажет, бала

ойыншықтарды алу үшін белгілі бір қимыл жасап, қолына алу талап етілетіндей етіп ойыншықтарды қоямыз. Бала жүре бастаған кезде оған көмектесу қажет және сүйеніш болатын нәрсені беру керек. Сондай-ақ ұйымдасқан с портқа бермеген дұрыс. Бұл жаста дұрыс серуендеу, доппен ойнау, сурет салу, жапсыру, түрлі ойыншықтармен ойнау өте маңызды.

- Бала үшін ойын – ол уақыт өткізу емес, бұл оның ақыл-ой дамуының және қоршаған ортаны тануының міндетті шарттары. Сондықтан ата-аналар баланы ойыншықпен қамтамасыз ету, ойыншықты және ойнайтын ойын түрлерін баланың жасына сәйкес тандау қажеттігін ескеру тиіс. Ойыншық бала ойнайтын орын сияқты қауіпсіз болуы тиіс. Сондай-ақ баламен бірлесіп отырып ойнаған, ойын түрін құрастырған үлкен маңызға ие. Көбінесе отырып ойнайтын ойындар баланы тианақты, бірқалыпты, бастаған ісін аяғына дейін жеткізе алатын қасеттерге баулитынын ескерген дұрыс.
 - Ата-ана баланың өз бетімен әрекет етуіне мүмкіндік беріңіз. Ол ерік-жігерін тәрбиелеуге көмектесетін алғашқы қиындықтарды жеңуді үйренеді. Балаға түсініксіз және жиі тиым салатын ережелер орнату қиынсыз: балаға ескертуді уақытында беріңіз, ол өзінің қылығын ескертумен байланыстыра алатындай болсын. Баланы ешқашан ұрып-соқпаңыз! Оны жәбірлеменіз және қорқытпаңыз! Оның жаман немесе жақсы қылығына Сіздің уақытылы назар аударғаныңыз қажет (мысалы, бала Сіздің «үйге барайық, сосын мен сенімен сөйлесемін!» дегеніңізді түсінбейді).
 - Баланың өзінің ойыншықпен ойын ойнай алатын ыңғайлы орыны болуы қажет. Бала 1 жасқа толып қадамын басқаннан бастап, баланың көп жүретін жеріне, бойымен сәйкестендіріп, түрлі плакаттарды (жемістер, көкөністер, пішіндер, түстер, іріптер, шаңуарлар, жәндіктер, жыл мезгілдері т.б.) іліп, таным бұрышын әзірлеп қойсаңыз, бала өз бетімен барып соларға қарау арқылы зейінін де, қабылдауын да, көру арқылы есте сақтауын да, сөйлеуін де дамыта алады. Баланың жасы өскен сайын іліп қойған плакаттарды күрделендіріп мектеп табалдырығын аттағанға дейін, тіпті мектеп кезінде де сабаққа қызығушылығын арттырып (көбейту кестесі, әлем, қазақстан карталары, химиядағы элементтер т.б.) отыруға болады.
- Бала отыруды игергеннен бастап өзіне отыратын орындығы мен үстелін әперіп, осы орында отырып жұмыс істеуге кіші жастан машықтандырған дұрыс, сонда мектепке барғанда партаға отыруды, рұқсатсыз тұрып кету деген әдеттерді алдын алады

«Танымды арттыратын ойындар» топтамасы

(Қабылдау, ойлау, зейін, есте сақтау, қиял)

Қабылдауды арттыратын ойын түрлері
№1 Ойын

Ойынның аты: «Қиылған пішіндер»

Шарты: Түрлі-түсті қиылған пішіндерді дұрыс құрау.

Мақсаты: Баланың қабылдауы артады, түстер мен пішіндерді меңгеруі байқалады.

Жасалу жолы: Түрлі-түсті қатты қағаздан жасалған пішіндерді ортасынан қиып әзірлеу.

Мақсаты:

Қолданылған материалдар: түрлі-түсті қатты қағаздар, қайшы.

Орындау жасы: 3-4 жас.

№2 Ойын

Ойынның аты: «Фетр матасынан қиылған пішіндер»

Шарты: Түрлі-түсті қиылған пішіндерді дұрыс құрау.

Мақсаты: Баланың қабылдауы артады, түстер мен пішіндерді меңгеруі байқалады.

Жасалу жолы: Түрлі-түсті фетр матасынан жасалған пішіндерді ортасынан қиып әзірлеу.

Қолданылған материалдар: түрлі-түсті фетр матасы, қайшы.

Орындау жасы: 1-3 жас.

№3 Ойын

Ойынның аты: «Жауын құрттары»

Шарты: Фетр матасынан қиылған дөңгелектерді үлестірмелі қағазында көрсетілгендей етіп құрастыру.

Мақсаты: Баланың қабылдауы мен ойлау қабілетін арттырады, түстерді айыруға ықпал етеді.

Жасалу жолы: А4 қағазына түрлі-түсті қағаздарды дөңгелетіп жауын құртындай әр-түрлі қимылда жабысырамыз. Жапсырылған түстерге сәйкестендіріп фетр матасын дөңгелетіп қиямыз.

Қолданылған материалдар: түрлі-түсті фетр матасы, түрлі-түсті қағаздар, желім, А4 қағаз, қайшы.

Орындау жасы: 4-5 жас

№4 Ойын

Ойынның аты: «Мақта таяқшаларын құрастыру»

Шарты: а). Екі шетін бірдей боялған құлақ тазалағыштарды, сол түстегі шырын түтікшесіне кіргізу.

ә). Екі шеті боялған құлақ тазалағыштарды үлгіде көрсетілгендей түстерге сәйкестендіріп құрастыру.

Мақсаты: Икемділікті арттыру, қабылдауы, көру арқылы есте сақтауын дамытады.

Жасалу жолы: а). Құлақ тазалағыш таяқшаларының екі шетін бірдей түспен бояу қажет және сол түске сәйкес құлақ тазалағыш таяқшасының көлеміндей шырын түтікшелерін кесу.

ә). Құлақ тазалағыштың екі жақ шеті бірдей немесе әр түрлі етіп бояп, қатты қағазға құлақ тазалағыштың суреттерін әр-түрлі пішінге келтіріп салу.

Қолданылған материалдар: Құлақ тазалағыштар, түрлі-түсті акварель бояуы, қатты қағаз, фломастер, шырын түтікшелері.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№5 Ойын

Ойынның аты: «Балмұздақ таяқшаларын құрастыру»

Шарты: а) Үлестірмелі қағазда көрсетілген суретті таяқшалармен құрастыру.

Ә)

Жасалу жолы: а). Балмұздақ таяқшаларын түрлі-түсті қылып бояп, қатты қағазға таяқшаларды әр-түрлі пішінде салып, сол үлгіге қарап боялған таяқшаларды құрастыру.

Ә).

Мақсаты: Көру арқылы орындау есте сақтауы мен қабылдауын арттырады.

Қолданылған материалдар: балмұздақ таяқшалары, қатты қағаз, түрлі-түсті фломастер.

Орындау жасы: 3-4 жас (жас ерекшеліктеріне байланысты күрделеніп отырады).

№6 Ойын

Ойынның аты: «Қызыл, жасыл, сары, көк доптар»

Шарты: а). Қызыл, жасыл, сары, көк (негізгі түстер) жапсырылған түстерге қарап, сол түстес доптарды дұрыс орналастыру.

ә). Қызыл, жасыл, сары, көк (негізгі түстер) жапсырылған түстерге қарап, қиылған дөңгелектерді дұрыс орналастыру.

Мақсаты: Негізгі түстерді меңгеруге, дөңгелек қиықтарды іздеу арқылы шыдамдылық пен тапқырлыққа баулу.

Жасалу жолы: А4 қағаздың тігінен бірдей қылып кесіп негізгі төрт түсті дөңгелетіп қиып әр түрлі етіп жапсыру және сондай дөңгелектерді көп қылып қиып әзірлеу.

Қолданылған материалдар: қызыл, жасыл, сары, көк түсті қағаздар мен доптар, А4 қағаздары, желім, қайшы.

Орындау жасы: 3- 4 жас.

№7 Ойын

Ойынның аты: «Доптарды құтыларға сал»

Шарты: Үлестірмелі материалда көрсетілген түрлі-түсті дөңгелектерді дәл солай құтыларға доптарды орналастыру қажет.

Мақсаты: Қабылдауы мен ойлау қабілеттері артады.

Жасалу жолы: А4 қағазың ортасынан бөліп қызыл, жасыл, сары, көк негізгі түстерді үш дөңгелектен жапсыру қажет.

Қолданылған материалдар: А4 қағаздары, желім, қайшы, түрлі-түсті (қызыл, сары, жасыл, көк) қағаздар, бір реттік құты, доптар.

Орындау жасы: 3-4 жас.

№8 Ойын

Ойынның аты: «Құтыдағы доптар»

Шарты: Үлестірмелі материалда көрсетілген түрлі-түсті дөңгелектерді дәл солай құтыға доптарды орналастыру қажет.

Мақсаты: Түстерді үйретуге ықпал жасау, ептілікке үйрену, қабылдауы мен ойлауын арттыру.

Жасалу жолы: А4 қағазың бірнеше бөлікке бөліп қызыл, жасыл, сары, көк негізгі түстерді жапсыру қажет, 2 литрлік баклашканың бас жағын кесіп, доп сыйатындай етіп әзірлеу.

Қолданылған материалдар: А4 қағаздары, желім, қайшы, түрлі-түсті (қызыл, сары, жасыл, көк) қағаздар, 2 литрлік баклашка, доптар.

Орындау жасы: 3-4 жас.

№9 Ойын

Ойынның аты: «Жіптермен сурет»

Шарты: Үлгіде көрсетілген әр түрлі лабиринттің үстіне жіптердің түстерін сәйкестендіріп орналастыру.

Мақсаты: Баланы шыдамдылық пен дәлділікке үйретеді.

Жасалу жолы: А4 қағазына түрлі-түсті фломастерлермен лабиринт суреттерін салып, сондай түстес мулине жіптерін лабиринттер көлеміне сәйкестендіріп кесіп әзірлеу.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, түрлі-түсті фломастерлер, мулине жіптері.

Орындау жасы: 5 жас.

№10 Ойын

Ойынның аты: «Пішіндерді дұрыс орналастыру»

Шарты: Үлгіде көрсетілген пішіндердің үстіне қиылған пішіндерді түстеріне сәйкестендіріп орналастыру.

Мақсаты: Қабылдауы мен ойлау қабілеттері артады, пішіндерді үйрену.

Жасалу жолы: А4 қағазын дәл ортасынан қиып үшбұрыш, төртбұрыш, дөңгелек, жұлдыз пішіндерін түрлі-түсті фломастерлермен сызып, түрлі-түсті қатты қағаздан осы пішіндерді қиып дайындау.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, түрлі-түсті қатты-қағаздар мен фломастерлер, қайшы.

Орындау жасы: 3-4 жас.

№11 Ойын

Ойынның аты: «Түстер мен пішіндер»

Шарты: Үлгіде көрсетілген пішіндердің, түстердің үстіне қиылған пішіндерді түстеріне сәйкестендіріп орналастыру (тапсырманы күрделендіру үшін негізгі түстерді ғана емес барлық аралас түстерді қолдандық).

Мақсаты: Қабылдауы мен ойлау қабілеттері артады, пішіндер мен түстерді үйрену.

Жасалу жолы: А4 қағазын дәл ортасынан қиып пішіндер мен түстерді жапсырып, жеке қиып дайындалады.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, түрлі-түсті қағаздар, қайшы.

Орындау жасы: 4-5 жас.

№12 Ойын

Ойынның аты: «Түстерді сәйкестендіру»

Шарты: Үлгіде көрсетілген түстерді сәйкестендіріп дұрыс орналастыру (тапсырманы күрделендіру үшін негізгі түстерді ғана емес барлық аралас түстерді қолдандық).

Мақсаты: Түстерді үйрену, көргенді қайталау арқылы есте сақтауын арттыру.

Жасалу жолы: А4 қағазына түрлі-түсті қағаздарды жапсырып және жеке де қиылып дайындалады.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, түрлі-түсті қағаздар, қайшы.

Орындау жасы: 3-4 жас.

№13 Ойын

Ойынның аты: «Суши таяқшаларынан әріптер»

Шарты: Үлгіде көрсетілген әріптерді суши таяқшаларынан құрастырып, қандай әріп екенін айту.

Мақсаты: Әріптерді үйрену, құрастыру арқылы қабылдауын арттыру.

Жасалу жолы: А4 қағазының бас жағына кіші көлемде әріптің баспа түрі жапсырылған, ортасына маркермен әріптер сызып салынған, дәл солай етіп қасына суши таяқшаларынан әріп құрастыруы қажет.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, дайын баспа түрінде жазылған әріптер, маркер, желім, суши таяқшалары

Орындау жасы: 5 жас.

№14 Ойын

Ойынның аты: «Әріптерді құрастырып, жаттаймыз»

Шарты: Үлгіде көрсетілген әріптерді мақта таяқшаларынан құрастырып, қандай әріп екенін айту. Не үшін қызыл мен көкке боялғанын түсіндіру.

Мақсаты: Әріптерді үйрену, құрастыру арқылы қабылдауын дамытып, қызығушылығын арттыру.

Жасалу жолы: А4 қағаздың алты тор көзге бөліп қиямыз, қиылған қағаздарға мақта таяқшалардың суретімен әріптерді саламыз, дәл солай етіп мақта таяқшаларының екі жақ шетін көке және қызылға гуашпен бояймыз.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, гуаш, қара фломастер, мақта таяқшалары.

Орындау жасы: 5 жас.

№15 Ойын

Ойынның аты: «Таспаларды іріктеу»

Шарты: Түрлі-түсті қысқа таспаларды пластик ыдыстың алдында тұрған түске сәйкестендіріп қысқышпен салу.

Мақсаты: Қысқышпен таспаларды алу арқылы қолдың икемділігін арттыру, түстерді меңгеру.

Жасалу жолы: Түрлі-түсті таспаларды 10 см ден кесіп пластик ыдыстың алдына қоятын түрлі-түсті қатты қағаздарды әзірлеу.

Қолданылған материалдар: Түрлі-түсті қатты қағаздар мен таспалар, қайшы, пластик стакандар, қысқыш

Орындау жасы: 4- 5 жас

№16 Ойын

Ойынның аты: «Түрлі-түсті ұсақ қысқыштар»

Шарты: Түрлі-түсті ұсақ қысқыштарды түстерге сәйкестендіріп дөңгелекке қыстыру.

Мақсаты: Қысқыштарды қыстыру арқылы қол икемділігін арттыру, ұсақ қол моторикасын дамыту, түстерді меңгерту.

Жасалу жолы: А4 қағаздың дөңгелектеп қиып, дөңгелекті 10 түске (ақ, жасыл, қызыл сары, алқызыл, көгілдір, қызыл, күлгін, сары, көк, қызғылт) бөліп, оларды түрлі-түсті қағаздарды дөңгелектің қиығына сәйкестендіріп қиып жапсыру және соған сәйкес ұсақ түрлі-түсті қысқыштар табу.

Қолданылған материалдар:

Орындау жасы: 3- 4 жас.

№17 Ойын

Ойынның аты: «Қасықтарды құрастыру»

Шарты: Бір реттік пластмасса қасықтарды үлгіге қарап орналастыру. Үйде ас ішетін қасық, шанышқыларды көрсетуіне қарай қайталап жасауға болады.

Мақсаты: Баланың қабылдауы артады.

Жасалу жолы: Бір реттік пластмасса қасықтың ас ішетін жағына түрлі-түсті қағаздарды дөңгелетіп жабыстыру қажет және үлестірмелі қағазға түрлі-түсті қағаз жапсырған қасықтардың суретін әр түрлі орналасуда салынады.

Қолданылған материалдар: Бір реттік пластмасса қасықтар, түрлі-түсті қағаздар, желім, қайшы, А4 қағазы, маркер.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№18 Ойын

Ойынның аты: «Қасықтарды дұрыс орналастыру»

Шарты: Бір реттік пластмасса қасықтарды үлгіге қарап орналастыру. Үйде ас ішетін қасық, шанышқыларды көрсетуіне қарай қайталап орналастыру.

Мақсаты: Қабылдауы мен ойлауы артады, түстерді үйренеді.

Жасалу жолы: А4 қағазына қасық, шанышқының суреттері әр түрлі етіп салу қажет.

Қолданылған материалдар: Бір реттік пластмасса қасықтар, шанышқылар, А4 қағазы, маркер.

Орындау жасы: 3- 4 жас.

№19 Ойын

Ойынның аты: «Мозайка»

Шарты: Жапсырылған қағаздағыны дәл солай етіп, бос тор көздерге орналастырту.

Мақсаты: Баланың қабылдауы мен зейінің арттырады, шыдамдылыққа баулиды.

Жасалу жолы: Түрлі-түсті қағаздарды төрт бұрышты қылып қиып қатты қағазға жапсырып, келесі қатты қағазды тек тор көздермен сызып дайындау.

Қолданылған материалдар: Қатты қағаз, түрлі-түсті қағаздар, желім, маркер.

Орындау жасы: 5 жас.

№20 Ойын

Ойынның аты: «Ермексаз шариктер»

Шарты: Балалардың алдарына түрлі-түсті шариктер және шариктері суреттері салынған үлестірмелі қағаздарды көрсетіп, қолдарына қысқыш пен пластик ыдысты беріп суретке карап салғызу қажет.

Мақсаты: Түстерді меңгеру, икемділігін арттыруға, жұмысты ұқыпты орындауға үйренеді.

Жасалу жолы: Тез кебетін түрлі-түсті ермексаздарды дөңгелетіп, кептіріп, түрлі-түсті қағаздан дөңгелектерді қиып, банкі тәріздес салынған суретке жапсыру қажет.

Қолданылған материалдар: Тез кебетін ермексаз (воздушный пластилин), бір реттік стакандар, қысқыш, ақ қағаз, түрлі-түсті қағаз, желім, қайшы, маркер.

Орындау жасы: 4-5 жас.

№21 Ойын

Ойынның аты: «Дөңгелек қиықтар»

Шарты: Жапсырылған дөңгелек қиықтарды бүтін қылып жинату.

Мақсаты: Логикалық ойлауы дамиды, шыдамдылыққа баулиды.

Жасалу жолы: А4 қағазына түрлі-түсті қағаздарды дөңгелетіп қиып жапсырып, дөңгелектердің ортасынан қиу қажет.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, түрлі-түсті қағаздар, желім, қайшы

Орындау жасы: 5 жас.

№22 Ойын

Ойынның аты: «Жарты дөңгелектерді тұтастыр»

Шарты: Жарты дөңгелектер жабыстырылған қағаздың келесі жартысын тауып тұтас қылып құрастыру.

Мақсаты: Ойлауды дамытады, түстерді үйренуге ықпал етеді.

Жасалу жолы: А4 қағазын ұзыннан бірнеше қылып қиып оларға түрлі-түсті қағаздардан дөңгелектерді жабыстыру (негізгі түстер: қызыл, жасыл, көк, сары) және жабыстырылған дөңгелектердің дәл ортасынан қиылуы қажет.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, түрлі-түсті қағаздар, желім, қайшы

Орындау жасы: 3-4 жас.

№23 Ойын

Ойынның аты: «Жарты дөңгелектерді тұтастыр»

Шарты: Жарты дөңгелектер жабыстырылған қағаздың келесі жартысын тауып тұтас қылып құрастыру.

Мақсаты: Ойлауды дамытады, шыдамдылыққа үйренеді.

Жасалу жолы: А4 қағазын ұзыннан бірнеше қылып қиып оларға түрлі-түсті қағаздардан дөңгелектерді жабыстырып және жабыстырылған дөңгелектердің дәл ортасынан қиылуы қажет.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, түрлі-түсті қағаздар, желім, қайшы

Орындау жасы: 5 жас

№24 Ойын

Ойынның аты: «Пазыл таяқшалар»

Шарты: Балмұздақ таяқшасында сандарды рет-ретімен жинау арқылы суреттер құрастыру.

Мақсаты: Баланың санды қаншалықты меңгергенін бақылауға болады, қызығушылығын арттырады,

Жасалу жолы: Отыз балмұздақ таяқшасын алып, оны көлденеінен қойып әр таяқшаның басына фломастермен 1 ден 30 ға дейін жазып, сандар жағылған таяқшаларды рет-ретімен тығыздап қойып, түрлі-түсті фломастерлермен пішіндерді салып, бояймыз (үшбұрыш, төртбұрыш, дөңгелек, жұлдыз). Сонда сандарды рет-ретімен жинағанда пазлдар секілді пішіндер құрастырылады.

Қолданылған материалдар: Балмұздақ таяқшалары, түрлі-түсті фломастерлер.

Орындау жасы: 5 жас.

№25 Ойын

Ойынның аты: «Төрелкені құрау»

Шарты: Ортасынан кесілген бір реттік пластмасса төрелкелерді санап бүтіндеу.

Мақсаты: Құрастыру арқылы баланың қабылдауы артады, санап дұрыс орналастыру арқылы білімі бақыланады.

Жасалу жолы: а). Бір реттік пластмасса төрелкелерінің ортасынан әртүрлі кескінде қиып, бір жағына санды жазып, екінші жағына санайтындай етіп нүктелерді салу, сан 1 ден 10 да дейін.

ә). Бір реттік пластмасса тәрелкелерінің ортасынан бәрін бірдей қиып (күрделендіру үшін) бір жағына санды жазып, екінші жағына санайтындай етіп нүктелерді салу, сан 1 ден 20 ға дейін.

Қолданылған материалдар: Бір реттік пластмасса тәрелкелер, қайшы, маркер.

Орындау жасы: 5 жас.

№26 Ойын

Ойынның аты: «Дөңгелектерге қысқыштарды қыстыр»

Шарты: а). Түрлі-түсті дөңгелектерге түстерін сәйкестендіріп қысқыштарды қыстыр.

ә). Дөңгелектердің ортасындағы сандарға қарап, қысқыштарды санап және түстеріне сәйкестендіріп қыстыр.

Мақсаты: Баланың қабылдауы мен ойлау қабілеті артады. Дұрыс санауға, түсті үйренуге және қол икемділігін арттыруға машықтанады.

Жасалу жолы: Түрлі-түсті қатты қағаздарды дөңгелетіп қиып ортасына маркермен әр дөңгелекке сандарды жазып қою қажет (1 ден 10 аралығында).

Қолданылған материалдар: Түрлі-түсті қатты қағаздар мен қысқыштар, қара маркер, қайшы.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№27 Ойын

Ойынның аты: «Құтыдағы сандар мен түстер»

Шарты: а). Үлестірмелі қағазда дөңгелектердің ішіндегі нүктелерді санап, бір реттік құтының сыртқы түбінде жапсырылған санды сәйкестендіріп қою қажет.

ә). Үлестірмелі қағазда түрлі-түсті қағазбен дөңгелектер жапсырылған, бір реттік құтының сыртқы түбінде жапсырылған түрлі-түсті қағазды сәйкестендіріп орналастыру.

б). Бір реттік құтының түбінде жапсырылып тұрған түстерді бір-біріне кигізу қажет.

Мақсаты: Ойлауға және баланың қызығушылығын арттыруға көмектеседі.

Жасалу жолы: Бір реттік құтылардың түбіне түрлі-түсті қағаздарды дөңгелетіп қиып бірнешеуден жапсыру қажет, дәл солай сандарды жапсыру қажет. А4 қағазына дөңгелектер салынып ішіне 1 ден 20 ға дейін нүктелер салынып, түрлі-түсті қағаздар жапсырылады.

Қолданылған материалдар: Бір реттік құтылар, түрлі-түсті қағаздар, А4 қағаздары, маркер, желім, қайшы.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№28 Ойын

Ойынның аты: «Таяқшаларды құтыларға жинау»

Шарты: Қатар-қатар тізілген түрлі-түсті құтыларда сандар жапсырылған, шырын түтікшелерін санап және түстеріне қарай салу. Ал кіші топтың балаларына тек түстерге қарап жинату қажет.

Мақсаты: Түстерді меңгеріп, санауға үйрену.

Жасалу жолы: Су қалталар ораған дөңгелек қатты қағазды үшке бөліп сыртын гуашпен бояймыз. Сонымен қатар түрлі-түсті шырын түтікшелерді дайындаймыз. Шырын түтікшелер де болмаған жағдайда санамақтарды қолдануға болады. Дайындаған түрлі-түсті құтыларды қаз-қатар қойып, әрқайсына ретпен сандарды жапсырып, шырын түтікшелерін 10 см етіп кесіп әзірленеді.

Қолданылған материалдар: Су қалталар ораған дөңгелектер, гуаш, ыстық желім, шырын түтікшелері.

Орындау жасы: 3- 5 жас.

№29 Ойын

Ойынның аты: «Жұмыртқа ұяшықтарын құрастыру»

Шарты: Әр түрлі әдістермен боялған бүтін жұмыртқа салғыш ұяшықтарды қиып және дәл солай боялған жұмыртқа ұяшығына кигізу.

Мақсаты: Баланың ойлауы мен қабылдауын арттырады, икемділікке баулиды.

Жасалу жолы: Жұмыртқа ұяшықтарын бояп, екінші ұяшыққа боялған ұяшықтарға қарап кесіп, оны да дәл солай етіп әзірлеу. Боялып дайын болған ұяшықтарды балаларға құрастыруға беру.

Қолданылған материалдар: Жұмыртқа ұяшықтары, қайшы, гуаш бояуы.

Орындау жасы: 3-5 жас (жас ерекшеліктеріне байланысты күрделеніп отырады).

№30 Ойын

Ойынның аты: «Пицца тілімдері»

Шарты: Пицца қорабында салынған шеңбер бөлшектеріндегі сандарға сурет пиццаның шұжықтарын санап сәйкестендіру.

Мақсаты: Санауды үйренеді, санды жаттауға машықтанады.

Жасалу жолы: Пицца қорабында шеңбер салынған және ол он бөлікке бөлініп, әр бөлікте сандар жазылған, пиццаның суреті салынып бөлшектерге бөлінген, әр тілімде шұжықтар саналып жапсырылған.

Қолданылған материалдар: Пицца қорабы, А4 қағазы, гуаш, қайшы.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№31 Ойын

Ойынның аты: «Ұсақ пішіндерді дұрыс жинау»

Шарты: Түрлі-түсті ұсақ пішіндерді үлестірмелі қағазда көрсетілген түрлі-түсті қағазға сәйкестендіріп жинау.

Мақсаты: Отырып жұмыс жасауға, шыдамдылыққа баулу.

Жасалу жолы: А4 қағазына түрлі түсті қағаздар әр-түрлі қиықта жабысады (түстер өте көп, күрделі түстер), одан бөлек түрлі пішінде, түрлі-түсті қағаздар қиылып дайындалады.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, желім, қайшы, түрлі-түсті қағаздар.

Орындау жасы: 3-5 жас

Зейінді дамытатын ойын түрлері

№32 Ойын

Ойынның аты: «Бірдей суреттер»

Шарты: Қиылып жапсырылған суреттерді үлестірмелі қағаздан тауып алып беттестіру.

Мақсаты: Суреттерді дәл табу арқылы баланың зейіні дамиды.

Жасалу жолы: Үлестірмелі қағазында бес сурет жапсырылған, дәл сондай, суреттер жеке-жеке қиылып әзірленген, осы әзірленген суреттерді үлестірмелі қағазындағы суреттерге дұрыс орналастыру.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, қиылған суреттер, желім.

Орындау жасы: 4-5 жас.

№33 Ойын

Ойынның аты: «Нүктелердегі жазу»

Шарты: Нүктелер салынған бастапқы қатарда үлгі ретінде сызылған сызықтарды қайталап маркермен салу.

Мақсаты: Қалам ұстауға үйренеді. Көру арқылы көшіру зейінің арттырады, ұқыптылыққа тәрбиелейді.

Жасалу жолы: А4 қағазында нүктелер көрсеткен, сол нүктелердің бас жағында қарапайым жазу элементтері салынған.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, маркер.

Орындау жасы: 4-5 жас.

№34 Ойын

Ойынның аты: «Дәл солай сыз»

Шарты: Үлгіде көрсетілгендей дәл сол түсті, сызықты төмендегі дөңгелекке сызып көрсет.

Мақсаты: Зейіні тұрақталады, назар қойуға үйренеді.

Жасалу жолы: А4 қағазында түрлі-түсті қағаздан дөңгелектер қиылып жабысады, қағаздың жоғарғы қатарындағы дөңгелектерді маркермен әртүрлі етіп сызамыз.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, маркер, желім, түрлі-түсті қағаздар.

Орындау жасы: 4-5 жас.

№35 Ойын

Ойынның аты: «Ұсақ пішіндерді орналастыру»

Шарты: Түрлі-түсті ұсақ пішіндерді (үшбұрыш, дөңгелек, төртбұрыш, жұлдыз, жүрек) үлестірмелі қағазда көрсетілген пішінге және түске сәйкестендіріп орналастыру.

Мақсаты: Отырып жұмыс жасауға, шыдамдылыққа баулу, пішіндерді дұрыс орналастыру ойлауын арттырады.

Жасалу жолы: А4 қағазына түрлі түсті қағаздарда үшбұрыш, дөңгелек, төртбұрыш, жұлдыз, жүрек пішіндері қиылып, жапсырылады және осы пішіндерді кішірейтіп фетрден қиылып дайындалады.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, желім, қайшы, түрлі-түсті қағаздар, түрлі-түсті фетрлер.

Орындау жасы: 3-5 жас

№36 Ойын

Ойынның аты: «Дұрыс тауып қада»

Шарты: Оралған картонда түрлі-түсті дөңгелектер жабысқан, түстерге сәйкестендіріп таяқшаларды қадау қажет.

Мақсаты: Тапқырлыққа, ұқыптылыққа баулу.

Жасалу жолы: Су қалта оралған дөңгелек картонға түрлі-түсті қағаздарды дөңгелетіп жабыстырып картон бетіндегі дөңгелектерді кеңсе пышағымен кішкене тіліп қоямыз, мақта таяқшасын екіге бөліп шеттерің түрлі гуашпен бояп кептіреміз.

Қолданылған материалдар: су қалта ораған картон, түрлі-түсті қағаз, желім, қайшы, кеңсе пышағы, гуаш.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№37 Ойын

Ойынның аты: «Қақпақтарды орналастыру»

Шарты: а). Сусындардың қақпақтарын түстерге сәйкестендіріп шелектерге салу.

ә). Қағазда көрсетілген дөңгелектердің үстіне түстерге сәйкестендіріп қақпақтарды қойып шығу.

б). Түрлі-түсті қағаздар жапсырылған үлгінің үстіне қақпақтарды дұрыс орналастыру.

Мақсаты: Зейіні тұрақталады, ойлау қабілеті артады.

Жасалу жолы: ә). А4 қағазында түрлі-түсті қарындаштармен қақпақтың көлемімен дөңгелекте сызып, қақпақтарды түстерге сай дұрыс қою.

б). Түрлі-түсті қағаздар қиылып жапсырылған қағазға қақпақтарды дұрыс бағыттап орналастыру.

Қолданылған материалдар: Сусын қақпақтары, А4 қағазы, түрлі-түсті қағаздар мен қарындаштар, желім, қайшы.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№38 Ойын

Ойынның аты: «Бағыттарды дұрыс бағыттау»

Шарты: Үлгіде салынған бағыттарға қарап қиылған бағыттарды сәйкестендіріп орналастыру.

Мақсаты: Зейіні тұрақталады, ойлау қабілеті артады.

Жасалу жолы: А4 қағазын төрт бұрышты торларға бөліп, сол торлардың ішін түрлі-түсті фломастерлермен боялған бағыттар әр түрлі қозғалыста салынған және дәл сондай бағыттар қиып әзірленеді.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, түрлі-түсті фломастерлер, қайшы.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№39 Ойын

Ойынның аты: «Банкі қақпақтары»

Шарты: Үлестірмелі қағазда түрлі көлемдегі шыны банкінің қақпақтарына сәйкестендіріп келтірген дөңгелектер салынған, осы дөңгелектердің үстіне қақпақтарды дұрыс орналастыру.

Мақсаты: Қақпақтарды пішінге қарай дұрыс орналастыру баланың ойлауы, байқағыштығын дамытады.

Жасалу жолы: А4 қағазына маркермен түрлі көлемдегі шыны банкінің қақпақтарын басып әзірленеді және сол қақпақтарды қасына қоясыз.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, маркер, банкі қақпақтары.

Орындау жасы: 3- 4 жас.

№40 Ойын

Ойынның аты: «Қос дөңгелекті дұрыс табу»

Шарты: Үлестірмелі қағазында жапсырылған түрлі-түсті қос дөңгелектерді қиылған дөңгелектер арасынан тауып орналастыру.

Мақсаты: Бірдей дөңгелектерді дәл табу арқылы баланың зейіні дамиды.

Жасалу жолы: А4 қағазында түрлі-түсті дөңгелектер жапсырылып, дәл сондай түстердегі дөңгелектер жеке-жеке қиылып әзірленген.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, түрлі-түсті қағаздар, қайшы, желім, маркер.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№41 Ойын

Ойынның аты: «Екі қолмен лабиринт»

Шарты: Бірдей бейнеленген, түстері әр түрлі лабиринттерді екі қақпақпен бірдей етіп жеткізу.

Мақсаты: Ми қабыршығының оң және сол жак бөліктерін дамыта отырып баланың ынтасын, зейінін дамытады.

Жасалу жолы: А4 қағаздарына екі түрлі маркермен (көк, қызыл) бірдей етіп салынған лабиринт суреттер сатынады, соған сәйкес қызыл және көк қақпақ.
Қолданылған материалдар: А4 қағаздары, маркерлер, қақпақтар (қызыл, көк).
Орындау жасы: 4- 5 жас.

№42 Ойын

Ойынның аты: «Лабиринт»

Шарты: Төрт түрлі иіріммен салынған лабиринтті ас бұршақпен немесе кішкентай машинамен басынан аяғына дейін апару керек.

Мақсаты: Баланың зейінің арттырады.

Жасалу жолы: Ватман қағазына маркермен төрт түрлі лабиринт салынады, сол лабиринтті басып жүргізетін кішкентай машина немесе ас бұршақ болу керек.

Қолданылған материалдар: Ватман, маркер, кішкентай машина немесе ас бұршақ.

Орындау жасы: 4- 5жас.

№43 Ойын

Ойынның аты: «Банкідегі пішіндер»

Шарты: Аскорбин банклері мен қақпақтарында түрлі-түсті пішіндер жапсырылған, банкідегі пішін мен қақпағындағы бірдей пішіндерді дұрыс тауып бұрау қажет.

Мақсаты: Қолдың ептілігін, ойлау жүйесін арттырады, жасына сай білімін кеңейтеді.

Жасалу жолы: Аскорбин банклерін жинап, олардың ішін сыртын жақсылап жуып кептіріп, сосын барып түрлі-түсті қағаздардан пішіндерді қиып банкі мен қақпақтарына жапсыру керек.

Қолданылған материалдар: Аскорбин банклері, түрлі-түсті қағаздар, желім, қайшы.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

Есте сақтауды дамытатын ойын түрлері

№44 Ойын

Ойынның аты: «Скрепканы тізбектеу»

Шарты: Түрлі-түсті скрепкаларды үлгіде көрсетілгендей тізбектеу.

Мақсаты: Қол икемділігін арттырады, көру арқылы орындау есте сақтауды дамытады.

Жасалу жолы: Қағаздарды жіңішкелеп қиып, қиылған қағазға түрлі-түсті скрепкаларды тізбектеп фломастерлермен салып, қасына скрепкаларды қойып әзірлеу.

Қолданылған материалдар: қағаз, түрлі-түсті фломастерлер мен скрепкалар.

Орындау жасы: 5жас.

№45 Ойын

Ойынның аты: «Әріптер»

Шарты: Қиылған әріптерден сөздер құрастыру.

Мақсаты: Әріптерді көру арқылы есте сақтауы дамиды, білімдері кеңейеді.

Жасалу жолы: А4 қағазын торларға бөліп, олардың ішіне әріптерді жазып (дауыстыны қызыл, дауыссыз әріпті көк маркермен) қию, қағазға баспа әріптен сөздерді жазып, оларды да қиып әзірлеу.

Қолданылған материалдар: Шығарылған дайын әріптер, қайшы, А4 қағаздары.

Орындау жасы: 5 жас.

№46 Ойын

Ойынның аты: «Қасық әріптер»

Шарты: Қасықтардың басында жазылған әріптерден сөздер құрастыру.

Мақсаты: Әріптерді үйренеді, есте сақтайды, қызығушылығын арттырады.

Жасалу жолы: Бір реттік, пластмасса қасықтардың ас ішетін жағын қалдырып, ұстайтын жағын сындырып тастап. Ас ішетін, дөңес жағына үлкен әріптерді жазып (дауыстыны қызыл, дауыссыз әріпті көк маркермен), бір әріпті бірнеше мәрте дайындау қажет. Балаларға қағазға баспа әріптен сөздерді жазып, осы жазылған сөздерді қасықтарда жазылған әріптермен жазуын тапсыру қажет.

Қолданылған материалдар: Бір реттік пластмасса қасықтары, қызыл-көк маркерлер, А4 қағаздары.

Орындау жасы: 5 жас.

№47 Ойын

Ойынның аты: «Саусақтағы шаш қыстырғыштар»

Шарты: Үлгіде көрсетілген саусақтардағы түрлі-түсті резенкелерді дәл солай етіп өз саусағына кигізу қажет.

Мақсаты: Қолдың икемділігін арттырады, жылдамдыққа үйретеді.

Жасалу жолы: А4 қағазын дәл ортасынан қиып кішкентай баланың қолың басып, саусақтарына түрлі-түсті фломастерден шаш жинайтын резенкелердің суретін әр түрлі етіп салып, қасына түрлі-түсті резенкелерді қою қажет.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, түрлі-түсті шаш қыстырғыш резенкелер мен фломастерлер.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№48 Ойын

Ойынның аты: «Сандарды санап орналастыру»

Шарты: Үлестірмелі қағаздарда нүктелер, жұлдыздар салынған, соларды санап қақпақта жазылған сандарды дұрыс орналастыру.

Мақсаты: Санап үйрену, алған білімін тексеруге көмек.

Жасалу жолы: А4 қағазың дәл ортасын келтіріп, тігінен кесіп сол жағына қақпақтың дөңгелегін салып, оң жағына нүктелер мен жұлдыздарды 1 ден 10 санына дейін салып, қақпақта сандарды жазу.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, қайшы, фломастерлер, сусынның қақпақтары.

Орындау жасы: 5 жас.

№49 Ойын

Ойынның аты: «Қақпақтағы бағыттар»

Шарты: Қақпақтардың іш жағында көрсетілген бағыттарды үлгіде көрсетілгендей етіп жасау.

Мақсаты: Баланың логикалық ойлауын дамытады.

Жасалу жолы: А4 қағазын төртке бөліп бірдей төрт қақпақтың үстінен маркермен басып дөңгелетіп, ішіне әр түрлі жаққа бағытталған бағыттарды және қақпақтардың ішкі жағына маркермен бағыттар салып, төртке бөлінген бірақ қақпақтың суреті салынбаған қағазда әзірлеу керек.

Қолданылған материалдар: бірдей көлемде 4 қақпақ, А4 қағаздары, маркер.

Орындау жасы: 4- 5 жас

№50 Ойын

Ойынның аты: «Бірдей дыбыстар»

Шарты: Киндер шоколадының ішіндегі жұмыртқада жасырылған бірдей дыбыстарды табу.

Жасалу жолы: Киндер шоколадының ішіндегі жұмыртқалардың ішіне дәл ортасынан келетіндей дақылдарды (тұз, күріш, манка, бұршақ, қант т.б), әр қайсысын екі-екіден салып ашылып кетпес үшін сыртын скочпен ораймыз.

Мақсаты: Айналадағы заттардың дыбыстарын бір-бірінен ажырата білуге үйрету, фонематикалық есту қабілетін дамыту.

Қолданылған материалдар: А4 қағаздары, түрлі-түсті қарындаштар, өзінің шұлығы.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№51 Ойын

Ойынның аты: «Шұлықтың сыңары»

Шарты: А4 қағазының сол жағына бір аяғының шұлығын шешіп басып алады, екі минуттай әбден өз шұлығын қарап алған соң аяғына киіп, басып қойған шұлыққа дәл көрген суретін салады. Салып болған соң шұлығын шешіп, қағаздың оң жағына қойып суретімен салыстырады.

Мақсаты: Көру арқылы орындау есте сақтауды дамытады.

Қолданылған материалдар: А4 қағаздары, түрлі-түсті қарындаштар, өзінің шұлығы.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

Қиялды дамытатын ойын түрлері

№52 Ойын

Ойынның аты: «Чупа-чупс таяқшалары»

Шарты: Үлестірмелі қағазда көрсетілген үлгіге карап чупа-чупс таяқшаларын құрастыру және өз қиялдарымен сурет құрастыруға болады.

Мақсаты: Көрсеткенді қайталау арқылы есте сақтауы, зейіні қалыптасады.

Жасалу жолы: Қатты қағазға маркермен чупа-чупс таяқшасында кескінмен суреттер салу, таяқшалар дөңгелек болғандықтан тез жылжып кетпес үшін астына ақ орамалды дәл қағаздың көлемімен кесіп, орамал бетіне орналастыру.

Қолданылған материалдар: Чупа-чупс таяқшалары, қатты қағаз, маркер.

Орындау жасы: 4-5 жас.

№53 Ойын

Ойынның аты: «Суретті жалғастыр»

Шарты: Салынған жарты суретті қағаз бетіне қойып жалғастыру.

Мақсаты: Қабылдауын, әрі қарай жалғастырып салу қиялын дамытады.

Жасалу жолы: А4 қағазында салынған суретті дәл ортасынан кесу.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, маркер, түрлі-түсті қарындаштар.

Орындау жасы: 4-5 жас.

№54 Ойын

Ойынның аты: «Резинка пішіндер»

Шарты: Түрлі-түсті шашты жинайтын резинкаларды тақтайшада қағылған шегенің түсімен және пішіннің көлеміне сәйкестеп кигізу қажет.

Мақсаты: Қабылдауы мен қиялын арттыру.

Жасалу жолы: Тақтайшаның үстіне пішіндер үлгісімен түрлі-түсті кеңсе шегелер қағып, шаш қыстырғыш резинкалар болу қажет.

Қолданылған материалдар: Тақтайша (терезенің жақтауына қолданатын зат), кеңсе шегелері, түрлі-түсті шаш жинайтын резинка.

Орындау жасы: 4- 5жас.

№55 Ойын

Ойынның аты: «Жыртылған қағаздан сурет құрау»

Шарты: Түрлі-түсті қағаздарды жыртықсыз, жапсыру.

Мақсаты: Қағаздарды жыртыу арқылы қолдың ұсақ қол моторикасын дамыту, түстер үйлесімділігін түсіндіру арқылы қиялын арттыру.

Жасалу жолы: Түрлі-түсті жазу қағаздарын, жыртықсыз, ватман қағазына жапсырып, жапсырылған қағаздардың шеттерін маркермен жүргізіп, рамкаға салып, бөлмені безендіру.

Қолданылған материалдар: Түрлі-түсті жазу қағазы. Желім, ватман, маркер, рамка.

Орындау жасы: 5 жас.

№56 Ойын

Ойынның аты: «Ас бұршақтан сурет сал»

Шарты: Тәрбиеші айтқан заттарды (алма, машина, үй, кітап) алдарындағы жатқан ақ, қызыл ас бұршақтардан салу қажет

Мақсаты: Қиялды, ұсақ қол моторикасын дамытады.

Қолданылған материалдар: Ас бұршақтар, қағаз.

Орындау жасы: 4- 5жас.

з.

№57 Ойын

Ойынның аты: «Моншақтардан сурет»

Шарты: Ермексаз жапсырылған қатты қағаздың үстіне үзілген моншақтарды жапсыру арқылы өз қиялындағы суретті жасау және салған суреті жайлы әңгімелеу.

Мақсаты: Қиялды, ұсақ қол моторикасын дамытады.

Қолданылған материалдар: Қатты қағаз, ермексаз, моншақтар.

Орындау жасы: 4- 5жас.

№58 Ойын

Ойынның аты: «Рожки, макарондармен сурет»

Шарты: Ермексаз жапсырылған қатты қағаздың үстіне рожки, вермешельдерді жапсыру арқылы өз қиялындағы суретті жасау және салған суреті жайлы әңгімелеу.

Мақсаты: Қиялды, ұсақ қол моторикасын дамытады.

Қолданылған материалдар: Қатты қағаз, ермексаз, моншақтар.

Орындау жасы: 4- 5жас.

Ұсақ қол моторикасын жетілдіру арқылы баланың таным қабілеті мен ауызша сөйлеу тілін дамытуға болады.

Ұсақ моториканы дамыту жұмыстарын ерте сәбилік шақтан бастаған дұрыс. Омыраудағы баланың өзіне саусақтағы бас миымен байланысқан активті нүктелеріне әсер ете отырып массаж жасау керек. Баланың саусақтарының қимылы немесе ұсақ моториканың жақсы жетіліп дамуы, ол мидың және тілдің жетілуімен тікелей байланысты. Ұсақ және жалпы моториканы дамыта отырып, біз баланы мұқияттылыққа тәрбиелейміз.

Саусақ ойыны арқылы баланың сөйлеуге деген талпынысы, қабілеті дамып, ынтасы артады. Сөйлеу тілі мүшелері әрекетінің қозғауларының дамуы қол саусақтарының нәзік қимылдарының дамуымен тығыз байланыста болғандықтан, бала қолының ептілігін толық жетілдіру, түзету-тәрбие жұмысын жүйелі жүргізуді қалайды.

Саусақ ойынын балабақшада және үй жағдайында әсерлі, көңілді түрде ұйымдастыруға болады. Баланың тілі негізінен мектепке дейінгі кезеңде қалыптасады. Бұл кезеңде ағзаның барлық бөліктері және жүйелері қарқынды дамып, баланың дене және ой дамуына қажетті қозғалыстағы таным іскерлігі қалыптасады. Мектепке дейінгі кезеңде қолдың ұсақ моторикасы мен қимыл-қозғалыстарын дамыту жұмыстары маңызды. Қолдан ұсақ-түйек заттарды жасау – балалардың жақсы көретін шығармашылық жұмыстары. Мұндай жұмыс балалардың қиялдарын, ойлары мен бармақтарының ұсақ моторикасын дамытады. Ұсақ қол моториканы дамыту әдістемесі мұндай жағдайда өте тиімді. Бір жарым жастан бастап баламен саусақ ойындарын бастауға болады. Сонымен қатар өзіне-өзі қызмет ету дағдысын қалыптастыру: қасық пен қарындаш ұстау, түйме тиегін өзі салып, өзі ағыту, бауын байлау, т.б.

Өмірінің бастапқы кезеңінде баланың ұсақ қол моторикасы қалай дамып жатқандығын, жеке интеллектуалды қабілетін байқауға болады. Қасықты, қарындашты ұстай алмайтын, түймесін түймелей алмайтын және бәтенке бауын байлай алмайтын балалардың қолының ұсақ моторикасы нашар дамыған болып есептеледі. Олар шашылған конструкторларды жинау, паздармен жұмыс жасау, есептегіш таяқша және мозаикамен ойнау өте қиын. Олар басқа балалармен ойнаудан бас тартады, осы қызметтегі жұмыс жасағанда үлгермейді. Мұндай балалар элементарлы қызметтің өзінде өздерін нашар сезінеді және бұл жағдай баланың эмоциясын мен өзін – өзі бағалауға кері әсерін тигізеді.

Әрине, мектепке дейінгі жасында бала тілінің дамуы, өзіне –өзі қызмет көрсету және жазуға дайындық дағдысын қалыптастыруда ұсақ қол моторикасын дамыту және үйлестіру жұмыстарын жүргізудің маңызы өте зор. Бала өз саусақтарын қаншалықты басқара алса, оның одан әрі дамуы да соған тікелей байланысты. Ұсақ қол моторикамен қоса балалардың есте сақтау қабілеті мен назары, сондай –ақ, сөздік қоры да дами түседі. Сондықтан да төменде көрсетілген «Ұсақ қол моторикасын дамытуға бағытталған ойындар» топтамасы арқылы балаңызды ешқандай мамандардың көмегісіз үй

жағдайында дамытуға және сөйлетуге болады. Күнделікті, үздіксіз жүргізілетін болса жемісін сөзсіз беретіні анық.

«Ұсақ қол моторикасын дамытуға бағытталған ойындар» топтамасы

№59 Ойын

Ойынның аты: «Судағы шариктер»

Шарты: Орбиз шариктерін судан қасықпен немесе қолмен түрлі-түсті ыдысқа түстерін сәйкестендіріп жинау.

Мақсаты: Түстерді меңгеруге көмек, судағы шарларды ұстау арқылы сезіну, қол моторикасын дамыту.

Жасалу жолы: Су құйып «орбиз» шариктерін өсіріп алып оларды шұңғыл ыдысқа салу қажет, бір реттік қасықтар мен түрлі-түсті ойыншық ыдыстар, болмаған жағдайда кекс пісіретін гелевый ыдысты қолданса болады.

Қолданылған материалдар: «Орбиз», шұңғыл ыдыс, пластмасса қасық, ойыншық ыдыстар немесе кекс пісіретін гелевый ыдыс.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№60 Ойын

Ойынның аты: «Құммен сурет»

Шарты: Қағазда көрсетілген қарапайым пішіндерді құммен салу. Немесе өз қиялдарымен суреттер салуға, әріптерді, сандар мен пішіндерді салуға да болады.

Мақсаты: Ұсақ қол моторикасы мен қиялды дамытады, баланы тыныштандырады.

Жасалу жолы: Құмның орнына манка кашасын қолдануға болады. Манканы төгілмейтін тайпақ ыдысқа (разноска) салып, тәрбиеші әзірлеген түрлі пішіндер.

Қолданылған материалдар: Манка, разност, қағаз, маркер.

Орындау жасы: 3-5 жас

№61 Ойын

Ойынның аты: «Ұсақ ойыншықтар»

Шарты: Түрлі-түске боялған күріштердің арасынан ойыншықтарды тауып жинау.

Мақсаты: Ұсақ қол моторикасы дамиды, отырып ойнаға үйренеді, баланы тыныштандырады.

Жасалу жолы: Күріштерді ас бояуларымен немесе қағаз шығаратын бояулармен бояп, кептіреміз.

Қолданылған материалдар: күріш, ас немесе қағаз бояулары, ұсақ ойыншықтар.

Орындау жасы: 3-5 жас

№62 Ойын

Ойынның аты: «Сикырлы моншақтар»

Шарты: Ірі моншақтарды (шоттың тастары) бауға тізбектеу.

Мақсаты: Назар қоюға үйренеді, ептілікті арттырады.

Жасалу жолы: Бұрынғы шоттың тастарын сымнан ажыратып алу және бөтенке бауларын әзірлеу.

Қолданылған материалдар: Шоттың тастары, бау.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№63 Ойын

Ойынның аты: «Дәнді дақылдарды іріктеп жинау»

Шарты: Араласқан дәнді-дақылдарды (күріш, қарақұмық, бұршақ, арпа) іріктеп аскарбина банкісіне салу.

Мақсаты: Баланы тыныштандырады, ұсақ қол моторикасы дамиды.

Жасалу жолы: Дәнді дақылдар (күріш, қарақұмық, бұршақ, арпа) мен аскарбин банкісі қажет

Қолданылған материалдар: Күріш, қарақұмық, бұршақ, арпа, аскарбин банкісі.

Орындау жасы: 4- 5 жас

№64 Ойын

Ойынның аты: «Жеміс сүйектерің жинау»

Шарты: Араласып тұрған жеміс сүйектерің (шабдалы, өрік, құрма) бір-бірінен ажыратып ыдыстарға іріктеп жинау.

Мақсаты: Баланы тыныштандырады, ұсақ қол моторикасы дамиды.

Жасалу жолы: Шабдалы, өрік, құрма сүйектерің жуып, кептіру.

Қолданылған материалдар: Шабдалы, өрік, құрма сүйектері, осыларды салатын ыдыс.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№65 Ойын

Ойынның аты: «Моншақтарды жіпке тізбектеу»

Шарты: Ұсақтап кесілген түрлі-түсті шырын түтікшелерің жіптерге (леска) тізбектеу.

Мақсаты: Ұсақ қол моторикасын дамыту, икемділікке, зейінді тұрақтау, отырып жұмыс істеуге машықтану.

Жасалу жолы: Шырын ішетін түрлі-түсті түтікшелерді моншақ сияқты ұсақтап кесу.

Қолданылған материалдар: Шырын түтікшелері, леска, қайшы.

Орындау жасы: 5 жас.

№66 Ойын

Ойынның аты: «Дөңгелекке резинкаларды тағу»

Шарты: Түрлі-түсті қағаз жапсырылған дөңгелек картонға шаш жинайтын резинкаларды түстеріне сәйкестендіріп тағу.

Мақсаты: Ойлауы, қолдың икемділігі артады.

Жасалу жолы: Су қалта орауға арналған дөңгелекке түрлі-түсті қағазды жіңішке етіп қиып жапсырып, жапсырылған түстес шаш жинайтын резинкаларды дайындау қажет.

Қолданылған материалдар: Су қалта орауға арналған дөңгелек, түрлі-түсті қағаздар, желім, қайшы, шаш жинағыш резинка.

Орындау жасы: 4 жас.

№67 Ойын

Ойынның аты: «Лабиринт таяқшалар»

Шарты: Шырын ішетін түрлі-түсті таяқшаларды тесілген лабиринт үстіне түстерін сәйкестендіріп қадау.

Мақсаты: Зейіні тұрақталады, ойлау қабілеті артады.

Жасалу жолы: Лабиринт салынған тақтайша үстің таяқша қадалатындай тесіп, түрлі-түсті фломастермен лабиринт жолын кезекпен бояу қажет, шырын түтікшелерін 6 см дей етіп кесу қажет.

Қолданылған материалдар: Тақтайша (терезенің жақтауына қолданған зат), шурупверт, түрлі-түсті фломастерлер, шырын түтікшелері.

Орындау жасы: 4-5 жас.

№68 Ойын

Ойынның аты: «Марблс тастарынан сурет»

Шарты: Үлгіде көрсетілген суреттің үстіне марблс тастарың орналастыру.

Мақсаты: Баланың қабылдауы мен зейіні арттырады.

Жасалу жолы: А4 қағазына түрлі-түсті фломастермен марблс тастардың пішіндеріне келтіріп суреттер үлгісі салынған және марблс тастары

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, түрлі-түсті фломастерлер, марблс тастары.

Орындау жасы: 4-5 жас.

№69 Ойын

Ойынның аты: «Массаж шарлары»

Шарты: Дәнді-дақылдар салынған шарларды 4-5 минутқа балаларға беріп қолдарың жаттықтыру.

Мақсаты: Қолдағы қан айналымды жақсартуға бағытталған, сабақтың басында сергіту әдісі секілді қолдануға болады.

Жасалу жолы: Түрлі-түсті шарлардың ішіне дәнді-дақылдарды (күріш, қарақұмық, бұршақ, ас бұршақ, қант, тұз, манка т.б.) салып байлаймыз.

Қолданылған материалдар: түрлі-түсті шарлар, дәнді-дақылдар (күріш, қарақұмық, бұршақ, ас бұршақ, қант, тұз, манка т.б.)

Орындау жасы: 3-5 жас.

№70 Ойын

Ойынның аты: «Таспаны орау»

Шарты: 9-10 метрлік таспаны соңына дейін таяққа орау.

Жасалу жолы: 9-10 метрлік таспаны қарындаштың немесе қытай таяқшасының ортасына ыстық желіммен таспаның бір шетін жапсырып таяқшаны екі қолмен бұрап таспаны орау қажет.

Мақсаты: Баланы бір қалыптылыққа баулу, отырып жұмыс жасауға бейімдеу.

Қолданылған материалдар: қарындаш немесе қытай таяқшасы, 9-10 метрлік таспа, ыстық желім.

Орындау жасы: 4-5 жас

№71 Ойын

Ойынның аты: «Ас бұршақтарды тізбектеу»

Шарты: Қағазда көрсетілген сызықтардың бойымен ас бұршақтарды тізбектеу.

Мақсаты: Баланы бір қалыптылыққа баулу, отырып жұмыс жасауға бейімдеу.

Жасалу жолы: Тік, ирек, зик-зак сызықтарын жеке-жеке А4 қағазына маркермен салып, ақ және қызыл ас бұршақтарды араластырып қою қажет

Қолданылған материалдар: Ас бұршақтар, қағаз, маркер.

Орындау жасы: 4-5 жас.

№72 Ойын

Ойынның аты: «Қайшымен футбол ойнау»

Шарты: Доп жапсырылған қайшымен жасыл түсті қағаздың немесе қатты қағазды ирек, зиг-заг, тік сызықтармен қақпаға дейін қию.

Мақсаты: Қол икемділігін арттыру, қайшымен жұмыс жасауды меңгеру.

Жасалу жолы: Қайшының басына доптың суреті салынып қиылған қағаз ыстық желіммен жапсырылады, Жасыл қағаз бен қатты қағаздарды тігінен қиып, бас жағына қақпаның суретін салып, қақпаға жетер жолды тік, зиг-заг, ирек, үзік-үзік сызықтармен сызамыз.

Қолданылған материалдар: қайшы, ыстық желім, қағаз, жасыл түсті қағаз бен қатты қағаз, қарындаш

Орындау жасы: 4-5 жас.

№73 Ойын

Ойынның аты: «Құбыжықтардың шашын қию»

Шарты: Шаш секілді желпілдеп жапсырылып тұрған қағаздардың бастарын қайшымен қию.

Мақсаты: Баланың қызығушылығын арттыра отырып қайшыны қалай ұстау және онымен қалай жұмыс істеуді үйрету.

Жасалу жолы: Су қалта орайтын дөңгелектерді үшке бөлікке бөліп, кескіміз кесілген дөңгелектердің жоғары жағына ұзыннан жіңішке-жіңішке қиылған түрлі-түсті қағазды жапсырамыз.

Қолданылған материалдар: қайшы, желім, түрлі-түсті қағаздар, маркер, су қалта орайтын дөңгелектер.

Орындау жасы: 3-4 жас.

№74 Ойын

Ойынның аты: «Майлықтардан (салфетка) сурет жапсыру»

Шарты: Түрлі-түсті майлықтарды жыртып екі-үш саусақтармен дөңгелетіп, салынған суретке желіммен (пва) жапсыру. Дайын суретті фото рамкаға салып жинап қою немесе сыйлауға болады.

Мақсаты: Шығармашылыққа баулу, әдемілік пен әсемдікті бала бойына сіңіру.

Жасалу жолы: Дайын суреттерді принтрден шығарып алып балалардың дөңгелетіп әзірлеп берген майлықтарын анасы немесе тәрбиеші түстерін сәйкестендіріп жапсыруы қажет.

Қолданылған материалдар: Дайын боялмаған сурет, түрлі-түсті майлықтар, пва желімі.

Орындау жасы: 4-5 жас

№75 Ойын

Ойынның аты: «Суреттегі қақпақтар»

Шарты: Суретте көрсетілген қақпақтарды түстеріне сәйкестендіріп бұрау.

Мақсаты: Қақпақты бұрау арқылы қолдың икемділігін арттыру, ойлауын қалыптастыру.

Жасалу жолы: Пеноплестке түрлі-түсті қағаздан суреттер салып жапсырамыз, пеноплестін артқы жағын кесіп, бұранды құтының бас жағын қиып, орналастырамыз.

Қолданылған материалдар: пеноплест, түрлі-түсті қағаздар, құты қақпағымен, желім, қайшы, кеңсе пышағы.

Орындау жасы: 3-4 жас.

Ойыншықтан ойын

№76 Ойын

Ойынның аты: «Домино»

Шарты: Доминоны суретте көрсетілген үлгіге қарап, санап орналастыру қажет.

Мақсаты: Баланың логикалық ойлауын арттырады, санауды үйренеді.

Жасалу жолы: А4 қағазына доминодағы көздерін дәл салып әзірлеу (бір а4 қағазына 12 доминодан салынады).

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, доминолар, қарындаштар.

Орындау жасы: 5 жас.

№77 Ойын

Ойынның аты: «Санамақтан сурет»

Шарты: Алдында жатқан түрлі-түсті санамақтарды үлгіге қарап қасына салу қажет.

Мақсаты: Үлгіге қарап орындау арқылы қабылдауы артады, еркін тақырыппен орындау барысында қиялын арттыруға болады.

Жасалу жолы: А4 қағазына 4 тор көзге бөліп түрлі-түсті фломастермен суреттердің сұлбасын салынады және санамақтар әзірленеді.

Қолданылған материалдар: А4 қағазы, түрлі-түсті фломастерлер, санамақтар.

Орындау жасы: 4-5 жас.

№78 Ойын

Ойынның аты: «Конструкторды түске бөлу»

Шарты: Жәшіктегі конструкторларды түрлі-түсті қағаздың үстіне түстеріне сәйкестендіріп жинау, ересек топтағы балаларына қағаздың үстіне сандарды қойып, санап жинату.

Мақсаты: Ойлауын және зейінін дамытады.

Жасалу жолы: Түрлі-түсті қағаздар конструкторлардың түсіне қарай дайындалады.

Қолданылған материалдар: Түрлі-түсті конструкторлар мен қағаздар.

Орындау жасы: 3-5 жас.

№79 Ойын

Ойынның аты: «Пішіндерді пішінге»

Шарты: Дайын пластмасса пішіндерді үлестірмелі қағазда салынған пішіндерге түстерді сәйкестендіріп қою керек, ересек балаларға пішіннің үстінде жазылған сандарға сәйкестендіріп санап орналастыру.

Мақсаты: Қабылдауы мен ойлау қабілеттері артады, пішіндер мен түстерді үйрену. Санап орналастыру арқылы логикалық ойлауы артады.

Жасалу жолы: А4 қағаздарына дайын пішіндерді түрлі-түсті қағаздардан басып, киып жапсырып олардың үстіне сандарды жазу.

Қолданылған материалдар: Дайын пішіндер, А4 қағазы, түрлі-түсті қағаздар, желім, қайшы.

Орындау жасы: 3- 5 жас.

№80Ойын

Ойынның аты: «Ағаш кубиктер»

Шарты: Үлестірмелі қағазда көрсетілген сурет кубиктің үстіндегі санға сәйкестендіріп ағаш кубиктерді санап орналастыру.

Мақсаты: Қабылдау мен ойлау қабілеттері артады, пішіндер мен түстерді үйрену. Санап орналастыру арқылы логикалық ойлауы артады.

Жасалу жолы: А4 қағаздарында кубиктердің суретін салып, олардың үстіне 1 ден 10 ға дейінгі сандарды араластырып жазу қажет.

Қолданылған материалдар: Дайын ағаш кубиктер, А4 қағаздары, маркер.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№81Ойын

Ойынның аты: «Пирамида»

Шарты: Түрлі-түсті, үлкенді-кішілі дөңгелектерді ойыншық пирамиданың орналасуына сай жинау.

Мақсаты: Баланың ойлау қабілетін дамытады.

Жасалу жолы: Пирамида ойыншығының түсіне және пішініне сәйкес дөңгелектерді түрлі-түсті қағаздардан киып әзірлеу.

Қолданылған материалдар: Пирамида ойыншықтары, түрлі-түсті қатты қағаздар,

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№82Ойын

Ойынның аты: «Капсуладағы доптар»

Шарты: Түрлі-түсті доптарды суреттегі доптарға қарап рет-ретімен дұрыс салу.

Жасалу жолы: А4 қағазына капсуладағы доптардың түсіне сәйкестендіріп әр түрлі ретпен бояп әзірлеу.

Мақсаты: Баланың ойлау қабілетін дамытады.

Қолданылған материалдар: Дайын ойыншық, А4 қағаздары, маркер.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

Қимыл-қозғалыс ойындары (ірі дене моторикасын дамытатын ойындар)

№83 Ойын

Ойынның аты: «Түрлі-түсті кубикпен жүр»

Шарты: Алты түсті қағазды (әр түс 5-5 беттен) жайып, көрсетілген қағаздардың бас жағына балаларды тұрғызып, жүргізуші қолындағы кубикті (кубикте алты түсті қағаз жапсырылған) лақтырады, кубик түскен түске байланысты бала бір адым алға қарай жылжып отырады.

Мақсаты: Шапшандыққа, бір-бірін тыңдауға, күтуге үйренеді.

Жасалу жолы: 6 түс, әр қайсысы 5 беттен (кызыл, жасыл, көк, сары, ақ, күлгін) әзірленген және кубиктің алты жағында осы түстер жапсырылған.

Қолданылған материалдар: 6 түсті қағаз әрқайсысы 5-5 тен, кубик.

Орындау жасы: 3- 5 жас.

№84 Ойын

Ойынның аты: «Көңілді қысқыштар»

Шарты: Түрлі-түсті қысқыштарды баланың үстіндегі киімдеріне қыстырып (арқасына, қолдарына, аяқтарына), оларды бала өзі алуы қажет.

Мақсаты: Ұсақ және ірі дене моторикасын дамытуға бағытталған, балаға көтеріңкі-күй сыйлайды.

Қолданылған материалдар: Түрлі-түсті қысқыштар

Орындау жасы: 3- 5 жас.

№85 Ойын

Ойынның аты: «Допты дәл түсір»

Шарты: Бұл ойынды балалар жұпта ойнайды. Ортасы дөңгелек болып ойылған дастархан немесе картон соны екі бала екі жақ шетінен ұстайды тәрбиеші теннис шаригін ортаға тастайды. Екі бала бір-біріне салғызбауға тырысады, кім салса ұпай соған беріледі.

Мақсаты: Топта, жұпта ойналатын ойын. Қарым-қатынасты нығайтады, достық қатынас орнатуға ықпалын тигізеді.

Жасалу жолы: Бір метрлік дастарханды немесе қатты қағаздың ортасын дөңгелетіп қиямыз.

Қолданылған материалдар: 1 метрлік дастархан немесе картон, қайшы, теннис добы.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№86Ойын

Ойынның аты: «Көрсеткенді қайтала»

Шарты: Түрлі-түсті парактар баланың алдында жайылады, жүргізуші парактарды әр түрлі етіп соғып көрсетеді, соны алдында отырған бала қайталауы қажет.

Мақсаты: Жұппен жұмыс жасауға, бір-бірін тыңдауға, жол беруге үйренеді, есте сақтауы дамиды.

Жасалу жолы: 5 түрлі қағазды дәл ортасынан бөліп қиямыз.

Қолданылған материалдар: 5 түрлі қағаз, қайшы.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№87 Ойын

Ойынның аты: «Нүктелерді сана»

Шарты: 1 ден 10 ға дейін сандар орындықтарда қатар-қатар жапсырылған, 10 баланың қолында нүктелер салынған парақтар бар, бір бала осы нүктелерді санап рет-ретімен орындықтарға балаларды отырғызу қажет.

Мақсаты: Баланың ойлауын, жылдамдығын дамытуға болады,

Жасалу жолы: 10 А4 қағазында 1 ден 10 ға дейін нүктелер салынған, 1 ден 10 ға дейін сандар жазылған парақтар әзірленеді.

Қолданылған материалдар: А4 қағаздары, маркер.

Орындау жасы: 5 жас.

№88 Ойын

Ойынның аты: «Қысқыштарды таспаға қыстыр»

Шарты: Түрлі-түсті таспалар байланған ұзын таспаны екі бала екі жақтан ұстап тұрады, қалған балалар кезек-кезек қысқыштарды таспаның түсіне сәйкестендіріп қыстыру қажет.

Мақсаты: Ұсақ және ірі дене моторикасын дамытуға бағытталған.

Жасалу жолы: Бір-біріне байланған 6-7 түсті 30 см таспалар және қыстырғыштар.

Қолданылған материалдар: Түрлі-түсті таспалар мен қыстырғыштар.

Орындау жасы: 3- 5 жас.

№89 Ойын

Ойынның аты: «Таяқтан өту»

Шарты: Тәрбиеші бір метрлік таяқты қабырғаға тіреп баланың бойынан сәл жоғары етіп тіреп тұрады, балалар кезек-кезек өтеді, тәрбиеші енді таяқты төмен түсіріп отырады балалар еңкейіп, ең сонында жатып өтуі тиіс.

Мақсаты: Баланы шапшаңдыққа, икемділікке баулиды.

Қолданылған материалдар: бір метрлік таяқ.

Орындау жасы: 3- 5 жас.

№90 Ойын

Ойынның аты: «Дорбадағы ойыншықтар»

Шарты: Сызық бойымен жүріп (тік, зик-зак, толқын, үзік-үзік), дорбадағы ұсақ заттардың ішінен қолын салып ойыншықтарды алып барған жолымен кері қайтып, ойыншықтарды ыдыстарға толтыру.

Мақсаты: Ұсақ және ірі дене моторикасын дамыту.

Жасалу жолы: Қоқыс салып байлайтын кара пакеттердің ішінде жасанды қар, келесіде жыртылған қағаздар және майлықтар толтырылған, солардың ішінде ойыншықтар жасырылған. Тік, зик-зак, ирек, үзік-үзік сызықтарды лентамен немесе түрлі-түсті изолентамен жасауға болады.

Қолданылған материалдар: Қоқыс пакеттері, жыртылған қағаздар мен, салфеткалар, жасанды қар, ойыншықтар, лента, изолента.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№91 Ойын

Ойынның аты: «Орамалмен доп тасу»

Шарты: Бір-біріне қарама-қарсы орамалдарды тартып тұрады, жүргізуші орамалдың үстіне доп салады, орамалмен кезек-кезек бір-біріне беру арқылы шелекті доппен толтырады.

Мақсаты: Достық қарым-қатынасты нығайтады.

Қолданылған материалдар: Бірдей көлемде орамалдар, доптар, шелек.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№92 Ойын

Ойынның аты: «Жұмыртқа ұяшығындағы доптар»

Шарты: Командалық ойын. Балалар екі топқа бөлінеді, жұмыртқа ұяшығы баладан 5 метрге алысқа қойылады, баланың алдында шелекте теннис добы немесе, киндер шоколадының жұмыртқалары бар. Осы доптарды жұмыртқа ұяшығына лақтырып орналастыру қажет, кімнің добы ұяшықта көп, солар жеңімпаз.

Мақсаты: Ұжымда ойналатын ойын түрі бір-бірін тыңдауға, күтуге, әрекет етуге үйретеді, достық қарым-қатынасты нығайтады.

Қолданылған материалдар: Екі жұмыртқа ұяшығы, теннис добы немесе киндер шоколадының жұмыртқасы, шелек.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№93 Ойын

Ойынның аты: «Таяқтарды құлатпа»

Шарты: Түрлі-түске боялған жеті таяқ бар, ортаға жеті баланы шығарып, бір-бір таяқтан ұстатып дөңгелектеп тұрғызуымыз қажет. Жүргізуші 1, 2, 3... дегенде қолындағы таяқты тастап алдындағы баланың таяғын құлатпай ұстау қажет, құлатқан бала ойыннан шығады.

Мақсаты: Зейіні тұрақталады және бір-бірін күтуге, назар қоюға үйренеді.

Жасалу жолы: Дастархан оралған таяқтарды гуашпен бояу қажет

Қолданылған материалдар: Дастархан орайтын картон таяқ, гуаш.

Орындау жасы: 5 жас.

№94 Ойын

Ойынның аты: «Аяқпен тасылған доптар»

Шарты: Балаларды дөңгелетіп отырғызып тәрбиеші қораптағы доптарды екі аяғымен қыстырып қасындағы балаға беру керек, қасындағы бала келесі балаға береді осылай жалғасып соңындағы бала бос жәшікке салады. Түсіріп алған бала ойыннан шығады.

Мақсаты: Икемділікке, шапшаңдыққа үйренеді, ұжымда жұмыс жасауға үйренеді.

Қолданылған материалдар: кішкентай доптар, екі жәшік.

Орындау жасы: 4- 5 жас.

№95 Ойын

Ойынның аты: «Құтымен доп тасу»

Шарты: Балаларды дөңгелетіп тұрады, балалардың қолына құтылар (бір реттік стакан) береді тәрбиеші қораптағы допты құтыға салып қасындағы балаға су құйғандай допты салады, келесі бала да солай жалғастырып шелекті толтырады.

Мақсаты: Икемділікке үйренеді, ұжымда жұмыс жасауға баулу.

Қолданылған материалдар: кішкентай доптар, екі жәшік, Бір реттік стакан.

Орындау жасы: 3- 5 жас.

№96 Ойын

Ойынның аты: «Таяқшамен тасу»

Шарты: Балаларды дөңгелетіп тұрады, балалардың қолына суши таяқшасын немесе қарындашты береді, тәрбиеші таяқшаға ілінген ыдысты (бір реттік стакан) алдындағы бала өз таяқшасына іліп алуы қажет, келесі балалар да солай жалғастырады.

Мақсаты: Ұжымда жұмыс жасауға үйрену.

Қолданылған материалдар: суши таяқшасы немесе қарындар, бір реттік стакан.

Орындау жасы: 3- 5 жас.

Дем алу жаттығулары

№97 Ойын

«Шар үрлеу»

1). Жұмсақ шарларды үрлеу.

2). Қатты (гельовый) шарларды үрлеу

№98 Ойын

«Шырақты үрлеу»

Жанып тұрған шырақты үрлеп сөндіру (міндетті түрде үлкендердің бақылауымен орындалады).

№99 Ойын

«Қағаз, майлық (салфетка), пеноплект»

Қағазды, майлықты, пеноплекті (қағаз бен майлықты ұсақтап жыртамыз) тайпак ыдысқа салып ортаға қойып үрлейді.

№100 Ойын

Ойынның аты: «Тордағы тотықұс», «Аландағы доп», «Әуедегі ұшақ», «Аквариумдегі балық»

Шарты: Қатты қағаздың ортасындағы жіппен керілген суретті үрлеп айналдыру.
Жасалу жолы: Түрлі-түсті қатты қағаздың ортасын ойып кесіп алып тастаймыз. Тотықұстың, балықтың, ұшақтың, доптың суретін саламыз немесе дайын суретті ойылып кесіп алынған картонның ортасына жіппен суретті өткізіп екі жағына байлаймыз..

Қолданылған материалдар: түрлі-түсті картон мен қарындаштар, ине, жіп.

Орындау жасы: 3- 5 жас.

№101 Ойын

Ойынның аты: «Музыка аспабы»

Шарты: Берілген музыка аспабын үрлеу.

Жасалу жолы: Шырын түтікшелерін жабысқақ қағазға жабыстырып, астыңғы бөлігін қиғаштап қию қажет.

Қолданылған материалдар: шырын түтікшелері, жабысқақ қағаз (скотч), қайшы.

Орындау жасы: 3- 5 жас

№102 Ойын

Ойынның аты: «Лабиринттегі доп»

Шарты: Тақтайдың бетінде ермексазбен жапсырылған лабиринтті теннис добымен үрлеп немесе шырын түтігімен үрлеу қажет.

Жасалу жолы: Тақтайдың үстіне ермексазды алақанмен жгуд тәрізді жұмсартып лабиринт етіп ортасына теннис добы өтетіндей орналастырамыз.

Қолданылған материалдар: Тақтай, теннис добы, ермексаз, шырын түтікшесі.

Орындау жасы: 3- 5 жас.

№103 Ойын

Ойынның аты: «Қар үлпектері»

Шарты: құтының ішіндегі жасанды қарды шырын түтікшесімен үрлеу қажет.

Жасалу жолы: Пластик құтының ішіне жасанды қарды салып қақпағын жабамыз, шырын түтікшесін салу үшін қақпақты немесе қақ бақтың қасын тесіп саламыз. Құтының астыңғы жағын бір неше жерден тесеміз, себебі құтының ішінде ауа болмағандықтан үрлеген кезде буланып кетпеу үшін.

Қолданылған материалдар: пластик құты, жасанды қар, шырын түтікшесі.

Орындау жасы: 3- 5 жас.

№104 Ойын

Ойынның аты: «Ойыншықтарды ізде»

Шарты: Қораптың ішіндегі ұсақтап кесілген шырын түтікшелерін үрлеп ұсақ ойыншықтарды табу.

Жасалу жолы: Түрлі-түсті шырын түтікшелерін ұсақтап кесу.

Қолданылған материалдар: шырын түтікшелері, ұсақ ойыншықтар.

Орындау жасы: 3- 5 жас.

№105 Ойын

Ойынның аты: «Өтеш, Қоян, Тышқан»

Шарты: Стаканда қыстырылған түтікшені үрлеу арқылы кигізілген медициналық перчатканы үрлеп «өтеш» пен «қоян» бейнесін келтіру.

Жасалу жолы: Бір реттік стаканға медицина перчаткіін кигізіп, перчаткідің саусақ бөліктеріне маркермен суреттер салынады, стаканның төменгі жағын тесіп, шырын түтікшесі қадалады.

Қолданылған материалдар: шырын түтікшесі, бір реттік стакан, медициналық перчатка, маркер.

Орындау жасы: 3- 5 жас.

№106 Ойын

Ойынның аты: «Құтыдағы қарлар»

Шарты: Құтыдағы жасанды қарларды шырын түтікшесімен үрлеу.

Жасалу жолы: Бір реттік стаканды төңкеріп ішіне жапсырылады қарларды немесе ұсақтап қағаздарды қиып ішіне қосымша аққала ойыншықтарын салып қатты қағазды ыстық желіммен жабыстырамыз. Дайын болған құтының үстін тесіп шырын түтікшесін саламыз.

Қолданылған материалдар: Шырын түтікшесі, бір реттік стакан, жасанды қарлар немесе кесілген қағаздар, ойыншық, ыстық желім

Орындау жасы: 3- 5 жас

Ойынның аты: «Айналатын күн»

Шарты: Дөңгелек күнді ортасынан қаламмен басып, үрлеп айналдыру.

Жасалу жолы: Сары немесе қызыл сары қағазды дөңгелектеп қиып алып шеттерін 1 см қылып қиып бір жаққа бүктеп шығу қажет, қызықты болу үшін көзін, мұрынын, ауызын қызыл қарындашпен салу қажет

Қолданылған материалдар: сары, қызыл сары қағаз, қайшы, қызыл қарындаш

Орындау жасы: 3- 5 жас.

Бала тілінің шығуы

Тіл – таным және қарым-қатынас құралы ретінде қоғамның мәдени құндылықтарымен таныстырудың маңызды шарты болып саналады. Баланың әрбір әрекетінің қадамы тіл арқылы жүзеге асады, оны жетілдіреді, әрі өзі де толық түсінеді.

Мектепке дейінгі жастағы балалардың көбінде сөйлеу тілінде әртүрлі тіл бұзылыстар байқалады. Тіл дамуындағы бұзылыстарды уақытында анықтап және оларды түзету жұмыстары арқылы балалардың мектеп білімін меңгеруге, психологиялық дайындықтың қажетті шарты. Тіл дамуындағы бұзылыстар баланың жалпы дамуына әсерін тигізеді.

Баланың тіл дамуындағы кезеңдерді келесі кестеден байқауға болады:

Баланың жасы	1 – 2 жас	2 – 3 жас	3 – 4 жас	4 – 5 жас	5-6 жас
дыбыстар	Дауысты дыбыстар: а, о, у, и, е	п, б, м, н, ф, в, т, д, к, г	с, з, х	ш, ж, щ, ц, ч	р, л

Ата-аналарға арналған логопедтік кеңес

1. Баланың сөйлеу тілі ересектерге еліктеу арқылы дамиды. Сондықтан ересек адам сөйлегенде орта дауыспен асықпай және анық сөйлеу керек.
2. Тілді дұрыс тандау. Отбасында қандай тілде көбінесе сөйлейтінін анықтап алу.
3. Баланың жауабын күтіп алу. Ересек адам баланың былдырлаған сөзімен сөйлемей, қарапайым сөзбен анық айту керек.
4. Балаға жаңа сөздердің мағынасын түсіндіру.
5. Жаттау, ертегілер баланың жасына сай болуы керек.
6. Үйде міндетті түрде қол моторикасын дамыту.
7. Егер де бала логопедтік сабаққа қатысып жүрсе, үйге берілген тапсырмаларды ойын түрінде өткізу керек. Тапсырмалар аптасына 2-3 рет қайталанады. Артикуляциялық жаттығулар айнаның алдында орындалады.
8. Бала 1 жасқа толысымен артикуляциялық 4 жаттығуды күнделікті орындату қажет. «Ат шауып келеді», «Сағат», «Доп», «Өткеншек»
9. Дем алу жаттығуларын үйрету: шар үрлеу, шырын түтігімен үрлеу, бір реттік стакандарды үрлеп құлату т.б
10. Жаңылтпаштарды айтқызу.

«С», «З», «Ж», «Ш», «Л», «Р» дыбыстары бар сөздер суреттермен

«С» - дыбысы бар сөздер

СӘБІЗ, СОРПА, ҚАСЫҚ, СӨМКЕ, ҚҰС, САҚАЛ, ҚЫС, САҒАТ, САҢЫРАУҚҰЛАҚ, САХНА, ТІС, СӘУКЕЛЕ, АВТОБУС, ҮСТЕЛ, СЫПЫРҒЫШ, ТАСБАҚА, ЕСЕК, МҮЙІЗТҮМСЫҚ, МЫСЫҚ, САБЫН, СҮТ, ЕСЕК, ТӨСЕК, ГЛОБУС, СИЫР, ЕСІК, БАС, КҮНБАҒЫС, ТРОЛЛЕЙБУС, АНАНАС, ҚАСҚЫР.

«З» - дыбысы бар сөздер

БҰЗАУ, ҚОЗЫ, ҚАЗ, БАЛМҰЗДАҚ, ҚЫЗ, МҮЙІЗТҮМСЫҚ, МЕЙІЗ, ПИЯЗ, ЗЕҢБІРЕК, ҚЫЗАНАҚ, ПОЕЗД, АУЫЗ, ТЕРЕЗЕ, ЗЫМЫРАН, КІПЗ, ЖҮЗІМ, КӨЗ, ЗІЛ.

«Ж» - дыбысы бар сөздер

ЖЫЛАН, ЖАҢЫР, ӘЖЕ, ЖІП, ЖАЛАУ, ІНЖУ, ЖЕЛДЕТКІШ, ЖҮЛДЫЗ, ЖҮРЕК, ЖҰМЫРТҚА, ЖИДЕК, ЖАНАТ, ТӘЖ, ЖЕМІСТЕР, ЖАПЫРАҚ, ЖАСТЫҚ, ЖОЛБАРЫС.

«Ш» - дыбысы бар сөздер

ШИЕ, ШӘЙНЕК, ӘТЕШ, ТІГІНШІ, АҒАШ, ШАХТЕР, ПЫШАҚ, ШЕГЕ, ШАХМАТ, ШАНЫШҚЫ, ШАЛШЫҚ, ШАЛБАР, ШАНА, ТЫШҚАН, КҮШК, ӘТКЕНШЕК, ШЫРША, ШАҒЫ, ШӨП, ПЕШ, ЕШКІ, ШАЯН, ШӨЖЕ, ҰШАҚ, ҚАЙШЫ, ШЕЛЕК, БАҒДАРШАМ, КҮРШІ, ҮШБҰРЫШ, БҰРАУЫШ, ҚЫЗЫЛША, ӨРМЕКШІ, ШӘЙНЕК, ТОҚАШ.

«Л» - дыбысы бар сөздер

КЛЕМ, БАЛА, ҚОЛШАТЫР, ҰЛҒАЙТҚЫШ, ҚҰЛПЫНАЙ, АЛМА, ҚҰЛАҚ, ВЕЛОСИПЕД, МАЙМЫЛ, БАЛЫҚ, ТҮЛКІ, КӨБЕЛЕК, КӨЙЛЕК, БАЛҒА, АЛАУ, ГҮЛ, КІЛТ, БҮЛТ, ПІЛ, ЛАҚ, ҚҰЛЫН, ҚАЛПАҚ, БАЯЛДЫ, ШЕЛЕК, ҚАЛАМ, ЛӘЙЛЕК, МҰҒАЛІМ, ЛИМОН, ІЛГІШ, ҮСТЕЛ, АЛМҰРТ, БҮЛБҮЛ, ҚОЛ, ТІЛ, БАЛАПАН, БАЛ, ДҚНГЕЛЕК.

«Р» - дыбысы бар сөздер

ОРАМАЛ, ҮЙРЕК, ГАУҒАР, ГИТАРА, ТАРАҚ, РАДИО, БАРАБАН, ҚАРЫНДАШ, АРЫСТАН, ҚҰМЫРСҚА, ПИРАМИДА, МҰРТ, БҰРЫШ, ҚАРБЫЗ, РАУШАН, ТАҢҚУРАЙ, ҚҰМЫРА, КІРПІ, ЙОГУРТ, ҚАРМАҚ.

ҚАРҒА, КӨМІР, ҚҰРБАҚА, КҮРЕК, АРА, МҰРЫН, ОРЫНДЫҚ, ҚИЯР, ДӨПТЕР, АЙДАҒАР, РОБОТ, ПАРТА, ҚАРАҚАТ, АНАР, ӨРІК, ОРАҚ, БҮРКІТ, ҚҰРТ, БАҒДАРШАМ, КЕМПІРҚОСАҚ, ІРІМШІК, ШЕКЕР, ТЕРЕЗЕ, СЫРҒАНАҚ, САРЫМСАҚ, ҚҰЫРШАҚ, ШЕҢБЕР, ЖОЛБАРЫС, СКРИПКА, ТЕЛЕДИДАР.

Дыбыстау (құбылыстар мен жануарлар дыбысы)

Поезд жүріп келеді «Чух-чух»
Судағы кемелің белгі беруі «Ту-ту»
Машинаның белгі беруі «Би-би»
Сағат жүреді «Тик-так»
Балғамен шеге қағамыз «Тук-тук»
Барабан ұрамыз «Бам-бам»
Масаның дауысы «З»
Шәйнек қайнайды «Пых-пых»
Әуедегі ұшақ «Л»
Шегірткенің шырылы «прь-прь»
Поездың тоқтауы «Ч»
Қоңырау соғамыз «динь-динь»
Кірпі келе жатыр «Ф»
Жылан «Ш»
Су ағып тұр «С»
Мұз еріп, тамшылайды «Кап-кап»
Арамен ағаш кесеміз «вжик-вжик»
Қыңыз келе жатыр «Ж»
Сорпа қайнады «Буль-буль»

Артикуляциялық гимнастика

«ҚАҚПА» - күлімдеу

Сәл күліп, тістерді көрсетіп, 5-10 секунд ұстап тұру.

«ТҮТІКШЕ»

Ерінді дөңгелетіп алдына шығарып 5-10 секунд ұстау.

«ҮЙ АШЫЛАДЫ»

Ауызды ашып, 5-10 секунд ұстап тұру

«ӘУЕСҚОЙ ТІЛ»

Жалпақ тілді ауыз қуысынан шығарып, төменгі ерінге салып 5-10 секунд ұстап тұру.

«ТІЛ ИЕКПЕН СӘЛЕМДЕСЕДІ»

Ауызды ашып, тілімізді шығарып астыңғы иекке созылады. 5-10 рет қайталау.

«ТІЛ ҮСТІҢГІ ЕРІНМЕН СӘЛЕМДЕСЕДІ»

Ауызды ашып, тілімізді шығарып жоғары ерінге созылады. 5-10 рет қайталау.

«МАЙМЫЛ»

Тілді астыңғы ерінімен және астыңғы тістердің арасына қойып, 5 секунд ұстап тұру.

«ФУТБОЛ»

Ауыз жабық, тілдің ұшы кезекпен ішінен жақтарға тіреледі. Доп тәріздес болады.

«ДӨҢГЕЛЕК»

Ауыз жабық. Тіл ерін мен тістер арасында орналасып, дөңгелек тәрізді кимылдар орындайды.

«САҒАТ»

Жіңішке тілді ауыз қуысынан шығарып оңға солға қозғау.

«САМОВАР»

Еріндер жабық, ауымызға ауа толтырып, шығарған кезде «пых-пых-пых» деп айтып шығарамыз.

«ТІЛДІ ЕРІНМЕН БАСУ»

Тілді ерінмен басып: па-па-па деп айту.

«ТІЛДІ ТІСТЕУ»

Тілді тістермен тістеп та-та-та деп айту.

«ТӘТТІ ТОСАП»

Еріндер сәл керіледі, тіл жалпақ, тілдің ұшымен жоғары, астыңғы ерінді жалап қою. 4-5 рет қайталау.

«КЕСЕ»

Еріндер сәл керіледі, ауызды кең ашып, жалпақ тілді шығарамыз. Тілдің ұшын жоғары мұрынға қарай көтеріп 10-15 санға дейін санап ұстап тұру. Тіл кесе тәрізді болады. 3-4 рет қайталаймыз.

«АТ ШАУЫП КЕЛЕДІ» - лошадка

Тілді таңдайға жабыстырып баяу, жылдам қағу керек. Тіл асты желбезегін созу.

«САҢЫРАУҚҰЛАҚ»

Ауызды кең ашып тіл ұшын таңдайға жапсырып ұстап тұру.

«СЫЛАУШЫ»

Ауыз сәл ашық, тілді жоғары таңдайға көтеріп, тілдің ұшымен тістерден бастап тамаққа дейін жүргізу.

«ӨТКЕНШЕК»

Тілді жіңішкертіп ұстап кезекпен мұрынға, иекке қарай созу. Ауызды ашып ұстап тұру.

«ТІС ТАЗАЛАУ»

Тілдің ұшымен, жоғарғы және астыңғы тістердің артынан алдынан жүргізу.

«ҚҰЙМАҚ»

Жалпақ тілді ауыз қуысынан шығарып, төменгі ерінге салып 10-15 секунд ұстап тұру.

«ТОҚЫЛДАҚ»

Еріндер күлкіге сай керіледі, ауызды ашамыз, тілдің ұшымен жоғары көтеріп, күшпен Дз-Дз-Д э деп соғып айтамыз.

«МАСА»

Күліп ауызды ашамыз, тілді жоғары көтеріп, үстіңгі тістердің артына қойып ДЖЖЖ деп созып айтамыз.

«МОТОРДЫ ҚЫЗДЫРУ» - заведи мотор

Күліп, ауызды ашамыз, тілді жоғары көтеріп, үстіңгі тістердің артына қойып ДЫН-ДЫН-ДЫН деп созып айтамыз.

«МЫСЫҚ АШУЛАНАДЫ» - киска сердится

- 1). Күліп, ауызды ашамыз, тілді астыңғы тістердің артына қойып тілдің ортасын көтеріп ұстау.
- 2). Тілді үстіңгі тістермен қысып, сипап шығу.

«ҚАМЫРДЫ ИЛЕЙМІЗ» - месим тесто.

- 1). Тілді тістермен тістеп ТА-ТА-ТА деп айту
- 2). Тілді ерінмен басып: ПА-ПА-ПА деп айту.

«ЖЕЛКЕНДІ ҚАЙЫҚ»

Тілдің ұшын алдыңғы тіске қойып ауызды ашып 5 секунд ұстап тұру.

«ГАРМОШКА»

Ауызды кең ашып, жалпақ тілді көтеріп жоғары тістерге созып, бірақ тигізбей ұстап тұру керек.

«КЕМЕ» - ауызды кішкене ашып (ы) дыбысын ұзақ айту. Тілдің ұшы төмен және ауыз қуысында терең орналасуы керек, ал тек арқасы таңдайға қара көтеріңкі болуы керек.

«КҮРКЕТАУЫҚ» - ауызды аздап ашып, тілді жоғарғы ерінге қойып тілдің жалпақ ұшын алға-артқа жылжыту керек. Тілді еріннен ажыратпау керек ерінді сипағандай. Алғашқыда тіл қимылы баяу, содан кейін жылдамдатып, дауыс қосылады.

«ТЕРЕЗЕ» - балаға ауызын кең ашып «Ыстық» деп айтуын сұранып, ал сосын еріндерін кішкене жауып «Суық» деп айтқызыңыз.

Дыбыстар мен буындар

Т-т-т-т-т

ТА, ТО, ТЕ, ТИ, ТУ, ТІ
АТ, ОТ, ЕТ, ИТ, УТ, ІТ

Д-д-д-д-д

ДА, ДО, ДЕ, ДИ, ДУ, ДІ
АД, ОД, ЕД, ИД, УД, ІД

К-к-к-к-к

КА, КО, КЕ, КИ, КУ, КІ
АК, ОК, ЕК, ИК, УК, ІК

Г-г-г-г-г

ГА, ГО, ГЕ, ГИ, ГУ, ГІ
АГ, АГ, ЕГ, ИГ, УГ, ІГ

С-с-с-с-с

СА, СО, СЕ, СИ, СУ, СІ
АС, ОС, ЕС, ИС, УС, ІС
ТСА, РСА, НСА, ЛАС, САН, НАС, САУ, СТЫ, СКЕ, СҚА, САР, НСО,
РАС, СЛЮ, ЛСА, СТА

З-з-з-з-з

ЗА, ЗО, ЗЕ, ЗИ, ЗУ, ЗІ

АЗ, ОЗ, ЕЗ, ИЗ, УЗ, ІЗ
ЗҒЫ, ЗДЫ, ЗГІ, ЗГЕ, ЗҒА,

Ж-ж-ж-ж-ж

ЖА, ЖО, ЖЕ, ЖИ, ЖУ, ЖІ
АЖ, ОЖ, ЕЖ, ИЖ, УЖ, ІЖ

Ш-ш-ш-ш-ш

ША, ШО, ШЕ, ШИ, ШУ, ШІ
АШ, ОШ, ЕШ, ИШ, УШ, ІШ

Р-р-р-р-р

РА, РО, РЕ, РИ, РУ, РІ
АР, ОР, ЕР, ИР, УР, ІР

Ар-ша, ша-шу, шу-лау, Ар-шат, а-ша, а-нар, а-шар, шу-лан, шор-тан,
ша-ра, рау-шан, а-ла-ша, шар, шаш, шал, са-уал, су-а-ру, а-сау, а-сар,
су-ат, су-лау, а-са, а-рал, ас-та-на, са-нат, са-лат, а-су.

Жаңылтпашта

Хакім хат ашып отыр,
Хат ашып шатасып отыр.

Доп теп,
дөптеп...

Сұр інген сүрінген бе,
Сүрінген сұр інген бе.

Ала-ала алашар,
Тамаша олар,
Оған кімталаса алар.

Шабысты ат,
Шалыс шаппас,
Шалыс шапса,
Алыс шаппас.

Бұлаң бұлаң еткен бұл аң,
Бұлаң десем екен қылаң.

Біреуі көрікті кісі,
Біреуі бөрікті кісі

Көрікті кісі – зорықты
Бөрікті кісі – қорықты.

Таклақ жаттап,
Айтсақ жақсы-ақ.
Жатқан таклақ
Жатта тақ-так

Сорпа... Сорпа – іштік,
Сорпа – ыстық,
Сондықтан корка іштік.

Ақ шар бар, көк шар бар,
Төрт шар бар.

Гүлім гүлге қарап күлімдеді,
Көгілдір гүлге қонған аралар гүілдеді.

Құрақ құрап көрпе көктеді,
Қырық құрақ көрпе көктеді.

Омартаға балалар барар,
Балаларды аралар талар.

Зура зурнада ойнайды,
Зурнада бір ғана Зура ойнайды деме,
Зара да, Зере де зуранада ойнайды.

Біркатар қада қада,
Қадаларды қатар-қатар қада.

Қырқада қырық арқар бар,
Қырық арқарда ақ арқар бар,
Алты арқарда марка арқар бар.

Қайрат қайрақ қайрап отыр,
Қайрақпен балта қайрап отыр.

Әбдіреде әбігер әтеш отыр.
Әбігер әтеш отырған
Әбдірені әжем ашып жатыр.

Баланың тұтынуы

Сөйлеу қалпының бұзылуы, жеке дыбыстар мен сөз буындарын айтқанда немесе оларды қайталағанда еріксіз мүдіруді кекештік деп атайды. Кекештік көбіне мектеп жасына дейінгі ер балаларда жиі кездеседі. Кекештік қайдан пайда болады?

Енді тілі шығып жатқан бала үшін мүдіріп сөйлеу қалыпты жағдай болғанымен кекештенудің алдын алу керек. Кекеш болуға кейде балаға араласып жүрген тілі мүкіс адамдарға еліктеп сөйлеуі де әсер етеді. Сондай-ақ баланы тәрбиелеуші адам тілінің мүкістігі мен басқадай кемшіліктері де кекештіктің ұлғаюына әсер етеді. Одан өзге баланың туған-туыскандары мен араласатын орта адамдардың жылдам сөйлеуі, қалыптан тыс көп оқыту т.б кекештіктің пайда болуына себеп болады. Тілі кешігіп шыққан балаларда да кекештік кездеседі. Ол көбінесе мектеп жасына дейінгі балаларда және оқушыларда жиі көрініс береді. Кейде кекештік сырқаттанып тұрғаннан кейін (тұмау, көкжөтел, қызылша), сондай-ақ, қатты шошынудан, отбасындағы айқай-шудан да пайда болуы мүмкін. Кекештеніп сөйлейтін бала өсе келе қорғаншақ, ұялшақ, тұнжыраңқы болады. Оның тіліндегі кемшілікке еркінен тыс қолын ербендетіп әрекет жасауы, бет-әлпетінің, денесінің оғаш қимылы қосылады. Кекештеніп сөйлейтін адам тұтыққанда пайда болатын мүдіріс кезінде әлдебір сөзді қосып жіберу арқылы кемістігін байқатпай біршама жатық сөйлеуге дағдыланады. Алайда өз бетімен бұлай жасаудың қажеті жоқ. Өйткені қосымша буын немесе сөз қосып сөйлеу әдетке айналып кетеді.

Тұтықпа кекештікті емдеуді ерте бастау керек. Баланың тілінде мүкістік барын байқаған бойда дәрігер-логопедке көрінген абзал. Ең алдымен сәбиге отбасында, ортасында (балабақша) қолайлы жағдай жасап, баланың назарын кекештікке аудармау қажет. Кейде бала басқа ортаға ауысқанда кекештеніп сөйлеуі жазылып та кетеді. Кекештікті жазуға барлық мүмкіндіктерді пайдаланып, баланың кекештіктен өзі де жазыла алатындығына сенімін арттырып, оны соған ұмтылуға тәрбиелеу керек. Сонымен қатар сәбиді сөздің қарқының бұзбай, демін ішке тартып сөйлеуге үйреткен жөн. Баламен түрлі тақырыптарда жиі сөйлесіп, пікір алысудың маңызы зор. Әңгіме барысында баланың кекештеніп сөйлейтін сөздерін көбірек қолданатындай етіп сұрақ қойып, оның жауабын асықтырмай күтіп, тыңдау қажет.

V. Ата-аналарға арналған кеңестер, жадынамалар

Ата-аналар үшін баланың балабақшаға бейімделуі туралы мамандар кеңесі.

2 - 3 жастағы балалар үшін балабақшаға бейімделу күрделі құбылыс. Бейімделу уақытында баланың эмоциялық жағдайы көп өзгеріске түсіреді.

Сондықтан кеңес береміз:

- Үйдегі жағдайды балаңыз келетін топтың күн режимімен бірдей етіп ұйымдастырыңыз.
- Балабақшаның тамақтану ас мәзірімен танысып баланың үйдегі тамақтануына балабақшада ішетін тамақтар түрін қосыңыз.
- Үйдегі жағдайда баланың өзіне-өзі қызмет етудің алғы шарттарына үйрете беріңіз: жуыну, қолын сүрту, шешіну, өз бетімен тамақтану, тамақ ішкенде қасықты пайдалану, гаршокка сұрану. Киімдерді міндетті түрде өзіне ыңғайлы болуы шарт: шалбар не болмаса шорты замоксыз, белбеусіз.
- Баланың «социалдық көкжиегін» кеңейтіңіз, ауладағы өзімен құрдас балалармен көбірек ойнатыңыз, жолдастарына қонаққа барсын, әжесіне қонуға қалсын т.с.с Осындай тәжірибе көп жинақтаған бала өз құрдастары мен үлкендер арасында тез үйренісіп, тіл табысатын болады.
- Баламен жағымды эмоционалдық жағдайлар жасау қажет, ол көбіне ата-аналар жағынан болуы қажет. Балабақша туралы, оның өзіне керектісін түсіндіріп балаңызды сүйіп, аймалап, жиі оған өз мейіріміңізді көрсетіңіз. Есіңізде болсын Сіз көбірек осындай жылылық білдірсеңіз Сіздің балаңыз балабақшаға тез бейімделеді. Балаңыздың көзінше балабақша туралы өзіңізді толғандыратын мәселені айтудан аулақ болыңыз.

Бірінші күн

Балабақшаға серуенге келген дұрыс, тәрбиешімен танысып, балаңызға жаңа достар табуға. Сондай-ақ балаңыздың сүйікті ойыншығын балабақшаға беріп жібергеніңіз абзал.

- ❖ Жоспарлаңыз, балабақшаға бірінші келген мезгілінде балаңызды бірінші күні – ақ күн ұзағына қалдырмауды. Балабақшаға жанадан келген балалар алғашқы аптада 3-4 сағат, одан әрі түске дейін, тәрбиешімен кеңесіп күні бойына қалдырылады.
- ❖ Кейбір балалар үшін аптаның ортасында жүйкесін тоздырмас үшін «демалыс» алуға болады.
- ❖ Бейімделу мерзімінде үйде демалыс кезінде баламен көп шұғылдандуды қажет етеді, серуен жасау, күн режимін сақтау, эмоциялық жүктемесін түсіру қажет.

❖ Балабақшаға тек ауырмай керуі қажет ОЗР, ОРВИ сақтау үшін түрлі витаминдер пайдалану қажет, мұрын қуыстарын оксалин мазьмен сылап тұру қажет.

Егер сіздің балаңыз көпшіл, өз жақындарыңыз бен бірге бөтен адамдарды жатырқамаса, ойын кезінде өздігімен ойнай білсе, мінезі ашық өз құрдастарымен мейірімді болса балабақшаға келген күннен бастап-ақ үйреніп кететініне сеніңіз. Баланың балабақшаға барлық бейімделу уақытында психолог пен балабақшаның медико-педагогикалық қызметі бақылауға алады.

Сәт сапар саған балапан жаңа ортаға!

Баланың балабақшаға бейімделуі

Сонымен, сіздің кішкентай ғана қазынаңыз таң атпастан балабақшаға бару керек. Бастапқыда үйренуі қиын болды, уақыт өте келе бәрі де қалтына келе бастайды. Бірнеше рет барып, ойынын, өзін, ұстауы тамашаладыңыз.

Ойдағыдай еді: Алайда, ол бүгін балабақшаға барудан да, киінуден де бас тартты. Себебін сұрадыңыз, жауабы – «барғым келмейді, болды» Әдетінше көз жастар моншақтап аға бастады.

Дәл осындай тығырықтан шығу үшін психолог кеңесін оқып алған жөн Ең бастысы – күш көрсетуден аулақ болу керек, мәселенің байыбына барып, жұмсақ сөйлеңіз.

Ал мамандар кеңесі төмендегідей:

- ❖ Балабақшада сәбиіңізге қысым көрсетілмейтініне көз жеткізіңіз. Өріп жаттауы, сандарды тануға мәжбүрлей ма екен? Өзіңізде оны қыстаманыз.
- ❖ Балабақшаға ұзақ уақыт барған бала өзі дәретханаға барып, рұқсат сұрай алатын жағдайда болуы керек. Баланы таңертен киіндіргенде артық түймелер мен батырмалардың болмауын қадағалаңыз. Бұл сәбидің ығырын шығарады.
- ❖ Баланы алғаш рет балабақшаға алып келгенде құрдастарымен дұрыс ойнауына мән беріңіз. Өзгені ұрмауын, ойыншықпен бөлісуін, адам талғамауын айтып ақыл-кеңестеріңізді аямаңыз.
- ❖ Тәрбиешінің лауазымын жоғары етіп көрсетіңіз, оның тілін алуға үйретіңіз. Ол үшін тәрбиешінің жеткілікті түрде сауатты екендігіне көз жеткізіңіз. Баланың өзін жақсы сезінуі тәрбиешіге және тобындағы балаларға байланысты.
- ❖ Ойын сауықтарды да ұмытпаңыз. Себебі бала онда тек қана оқуды үйренбейді, бірінші кезекте балалармен бірге көңіл көтеріп жағымды әсерлер алады, танымын кеңейтеді. Осының бәрі сәбиді қанағаттандыратын болса, балабақшаға қуана-қуана барған болар еді.

Баланы балабақшаға тез үйренудің 5 жолы

Баланы балабақшаға беру керек болды. Бірақ, үйде, анасының жанында әбден үйреніп қалған бала жаңа ортаға бірден бейімделе алмауы мүмкін. Ондай сәттерде көптеген ата-аналар мынадай қателіктер жіберіп жатады.

- Дұрыс бейімдемеу. Бала жылағанда «балабақшаға апарып тастаймын» - деп қорқыту.
- Баланың өзі балабақшаға үйрене алмай жүргенде оны зоопаркке, циркке апарып көңілін аулаймын деу – қателік, ол керсінше баланың жүйкесіне одан сайын ауырлық түсіреді. Алғашқы кездерде демалысында үйде, жайлы атмосферада баламен бірге болған дұрыс.
- Балаға тым жанашырлық таныту. Апарып тастағанда «мұңды» көздермен қарап ұзақ қоштасу, алып қайтқанда құлап, жарақаттанған жерлеріне «шопып» қарау – барлығы балаға теріс әсер етеді.
- Үйге келген соң «балабақша жаман ба?», «апайын ұрысты ма, ұрды ма?» - деп сұрай беру де баланың тез үйренуіне кедергі келтіреді.
- Барғысы келсе барып, барғысы келмей жыласа, бармай қоя салу – дұрыс емес.

Қырсық балаларға 10 амал

Қазір көшеде баласымен алысқан ата-ананы жиі көріп жүрген боларсыз. Сол балаларға ұрсақанымыз үшін, жұрттың көзіне нашар ана болып сақталып қаламыз. Сіздердің де балаларыңыз сондай ма?

Білесіз бе, балалар өте ақылды, өйткені олар қырсығып, мінез көрсетсе айтқанын орындататынын өте жақсы біледі. Жылау мен айқайын басу үшін сіздерге мына 10 кеңесті ұсынғым келеді. Сізде өз тәжірибеңізден өткізіп көріңіз.

1. Бала көшеде қырсығып жылай бастаса да өзіңізді сабырлы ұстаңыз. Сосын, бірден үйге қайтуға тырысыңыз. Себебі балаға, «егер өзінді дұрыс ұстай алмасаң, үйде отыр!» дегенді ұғындыру керек. Оның әрекетінің дұрыс емес екенін қысқа әрі нақты айтыңыз.
2. Дауыл көтермей, ақырын сөйлеңіз. Сонда бала да тыныштала бастайды.
3. Үйде бала атқаратын қандай да бір тапсырма, жұмыс беріп үйретіңіз. Оны бірге атқарыссаңыздар да артық етпейді, сол еңде бала жауапкершілікті сезіне бастайды.
4. Ешқашан баланы келеке етіп сөйлеменіз! Бұл арқылы балаңыз екеуіңіздің арадағы қатынасқа сызат түсіресіз. Тіпті психологиялық соққы жасауыңызда мүмкін.
5. Бала үйде қырсығып, айтқанын істетпек болса назар аудармаңыз. Айналып, толғанып немесе керісінше дауыс көтеруі қажет емес. Жәй ғана көңіл бөлеміз, болды. Ал, сіз оған назар аударған сайын ол қырсықтығын үдете түседі.

6. Бала егер қырсығар болса, оның айтқаны болмайтынын ескертіп қойыңыз. Бірақ оны қорқытудың қажеті жоқ.
7. «Қазір үйге баршы, сабаймын» болмаса, «Бүкіл кешті құрттың» деп байбалам салмаңыз.
8. Үнемі көңілді болуға тырысу керек. Баланың әобір жеңісін байқап, мақтап отырғаныңыз жақсы.
9. Баламен салғыласушы болмаңыз! Өзіңізді биік ұстаңыз, сонда балада сізді сыйлайтын болады.
10. Кішкентайлармен саудаласуды доғару керек.

Бұл қағидалар тым қарапайым болуы мүмкін, бірақ біз атқара бермейміз. Солай ғой, иә? Бұдан кейін, осыларды есте ұстаңыз. Балалар біздің жалғасымыз, олардың тәрбиесіне жеңіл қарай салуға болмайды.

«3-5 жастағы балада қандай өзгерістер болады»

Соңғы кезде балаларының мінезін айтып шағымданатын ата-аналар көбейді. Ол көбінде баланың психологиясын дұрыс білмеуден болып жатады. Осы жазбада 3-6 жас аралығындағы балаларға мінездеме беріп көрейік.

1. Бұл жаста бала әлеуметтік ортаға бейімделе бастайды. Мінезі қалыптасып, жаңа қызығушылықтар туындайды. 3 жастан бастап балада физиологиялық өсу жиілеп, 6 жасқа толғанда ересек адамның дене бітімінің бел ортасына жетеді.
2. Баланың бас сүйек миының есте сақтау қабілеті 4/5 көлеміндей болады. Яғни бұл жастағы бала зияткерлік ойындарға қабілеттілігі арта түседі деген сөз. Егер балаңыз 3 пен 6 жас аралығында болса, онда «Не үшін, неге?» деген сұрақтарға жиі жауап беруге дайындалыңыз. Себебі, осы жастағы балалар айналадағы болып жатқан барлық құбылысқа қызығушылықпен қарайды.
3. Сөйлеу қабілеті дами түседі. Бұл жаста бала ертегіні естіп қана қоймай, сонымен қоса өзі де ертегі құрастырып, санамақ, өлеңдер айта бастайды. Ал 6 жасқа толғанда өз ойын толығымен және анық түрде жеткізе алатын күйге жетеді.
4. Психологтардың айтуынша, осы жастағы сәбилер өнерге, сурет салуға, ән айтуға бейім болады. Осы кезеңде баланың қандай салаға қызығушылығы басым болатындығы жіті қадағалау маңызды.
5. Бала ойын анық жеткізу үшін онымен сөйлесіп тұру өте маңызды, Оның ең бірінші сұхбаты ата-анамен болатыны белгілі. Сонымен қатар, баланың ата-анасына қарап еліктейтінін олардан үлгі алатынын естен шығармау керек. 5 жасқа келгенде бала өзінің құрдастарымен араласа бастайды.
6. Дәл осы кезде ол үшін өзімен жасты достарының оған деген қарым-қатынасы маңызды болады. Яғни баланың бойында «симпатия» белгілері дами түседі. Оның айналасындағы адамдар оған қандай көз-қараспен қарайтыны алаңдата бастайды.
7. Осы жастағы балаларға қоршаған орта, жан-жануарлар және өсімдіктер туралы көп ақпарат беру өте маңызды. Баланы жиі хайуанаттар бағына апарып, өсімдіктерге жиі су құйып тұру қажеттілігін құстардың әнін тыңдатырып,

табиғатты қорғап аялауды үйрету баланың экологиялық тұрғыда ой-өрісін дамуына үлкен септігін тигізеді.

Балаға күнде айтылуы тиіс 9-сиқырлы сөз

1. Саған сенемін
2. Сен мықтысың! Осы бетіңнен тайма!
3. Күнің қалай өтті?
4. Үнемі сенің жаныңдамын.
5. Сені мақтан тұтамын
6. Қалай? Бәрі жақсы ма?
7. Көмегің үшін көп рахмет!
8. Бүгін не істегің келеді?
9. Сені қатты жақсы көремін!

Әрбір қолданған сөзіміздің балаларымызға қалай әсер етіп, дүниетанымына қандай іздер қалдыратынын өте сирек ойлаймыз. Баланың тұлғалық дамуы мен дүниеге деген көзқарасын қалыптастыруда айтқан сөздеріміздің ерекше маңызы бар. Сол себепті баланы күнде естіп тұруы тиіс сөздерді назарларыңызға ұсынып отырамыз. Күнделікті күйбін тіршілікпен жүріп, балаңызға көңіл бөлмей қалып жүрмеңіз. Бұл сөздердің бәрін қолдана алмасаңыз да, ең болмаса жақсы көретінінізді, мақтан тұтатыныңызды айтып отырыңыз.

Балаға көңіл бөлу

Күнделікті жағдайда әке-шеше тәрбиесі мәңгілік таусылмайтын тақырыптардың бірі. Кейбір ата-аналар тұрмыстың қарбаластығы себебінен баланы тәрбиелеуге немқұрайлы қарап қалатын жағдайлары болады. Ата-ана әр күні он минут уақытын шығарып балалармен бірге болса болғаны өз ұрпағын жақсы тәрбиелеп кете алады. Бүгін біз осы он минут уақыт үстінде тоқтала кетуді жөн көрдік.

- Баланы бір минут жоғары көтеру.

Әр күні балаңызды бір минут биік көтеріңіз. Сонда балаңыз өзінің бұл үйдегі, өмірдегі орнының қаншама жоғары екенін түсінеді. Балаңыздың басын сипап, иығын барша мейіріңізбен искеп, қолдарын қысып ұстап қойыңыз. Бұл арқылы балаңызға ата-ана мейірімін жеткізе аласыз.

- Бір минут балаңыздың сөзіне құлақ асыңыз.

Әр күні бір минут уақыт шығарып балаңыздың сізге қандай жүрек жарды сөздер айтатынына назар салыңыз. Балаңыздың ішкі дүниесіне кіріңіз, осылай істегенде сіз балаңыздың көңіліндегі әңгімені түсінесіз

- Балаңызға бір минуттан артық ұрыспаңыз.

Балаңыз бұзықтық жасаса оны бір минуттан артық ұрысудың қажеті жоқ. Балаға сөгіс айтқанда сөйлеген сөзіңіз дұрыс, орнықты болсын. Ұрысудың жөні осы екен деп көп ортасында, көшеде айғайлай бермеңіз. Бұл балаға берген тәрбие емес, қайта баланы кемсіту болып саналады. Балаға сөйлегенде әдепті сөздер айтқан жөн, себебі балаңыз сөзді сізден үйренеді.

- Баланы бір минут мадақтаңыз.

Әр баланың өзіне тиесілі артықшылығы болады. Бұл артықшылық бала үшін жеңіске жеткенмен бірдей. Оның осы қасиеттерін тани біліп, мадақ айтыңыз. Ол осыдан жігерленеді. Шабыт алады.

- Бір минут балаға әңгіме айтыңыз.

Аз ғана уақыт бөліп өз басыңыздан өткен жайларды балаңызға айтып беріңіз. Осы арқылы баланың ойы жетіледі оның өмірге, болашаққа деген көзқарасы қалыптасады және дұрыс көзқарас ұстанады. Сіз оған жабық болсаңыз, ол сізді түсінбесе, ол да сізге жабық болады, сіз де оны түсінбеуіңіз мүмкін.

Солақай

Ертеде солақайларды адам ретінде бағаламай, оларға күн көрсетпей ауыр жазалайтын болған. Қимылға белсенді сол қолдарын күйдіріп. Түрлі құралдармен жаралап, денелеріне қысып байлап тастаған. Кейде сол қолына арнайы қапты киіп жүруге де мәжбүрлеген. Кейіннен барып бұл түсінік жойылған. Ғалымдар адамдардың оңқай немесе солақай болуының сырын табуға ұзақ уақыт талпынады. Баланың бұлай туылуының жұмбағын ашуға тырысты.

Нәтижесінде көпшілігі адамның оңқай немесе солақай болуына ми қыртысының қызметі әсер етеді деген қорытындыға келеді. Алайда Рур университетінің ғалымдары бұл қорытындыны жоққа шығарып отыр. Баланың оңқай немесе солақай болуы анасының 13 апталық жүктілік кезінде анықталады екен. Ол кезде бала саусағын соратындай жетілу дәрежесінде болады. Нәтижесінде оң қолының саусағын соратын болса оңқай, сол қолының саусағын соратын болса солақай болатын көрінеді. Ал оңқай немесе солақай болуына ми емес, омыртқа тікелей байланысты екен. Себебі 13 аптада баланың миы мен омыртқасы тығыз байланысты болмайды. Сондай-ақ ғалымдар адам омыртқасының оң және сол жақ бөліктерінің біріінде гендік әсер ету жоғары болатынын алға тартып отыр. Осы гендік әсер ету негізінде адам оңқай немесе солақай болады екен.

Ата-аналарға психологиялық кеңес

1. Балаларыңызды жетістік пен дәрежесі үшін емес, сол қалпында сөзсіз қабылдап жақсы көретінін сізді сездіріңіз.
2. Қателескені үшін баланы кекетіп, бетінен алмаңыз, басқа балалармен оны салыстырмаңыз.
3. Баланың сұрақтарына жауап берген кезде шын және шыдамдылықпен жауап беріңіз.
4. Күнде балаңызбен жеке сөйлесуге уақыт бөліңіз.
5. Жас мөлшері әртүрлі адамдармен дұрыс қарым-қатынас жасауға үйретіңіз.
6. Баланың әрбір жетістігі үшін мақтап отырыңыз.
7. Балаға баға бермеңіз, оның іс-әрекетін бағалаңыз.
8. Табысқа күшпен жетуге болмайды, сондықтан балаңызға күш көрсетіп, тапсырманы орында деп талап етпеңіз.
9. Баланың қателік жіберуге құқығы бар екенін айтыңыз.
10. Үлкендер балаға қалай қараса, бала да өзіне солай қарайды.
11. Жалпы, өзіңізді баланың орнына қойып отырыңыз.

Баланы қалай тәрбиелеу керек?

Көңіл күйіңіз болмай тұрған кезде ешқашан да бала тәрбиесімен айналыспаңыз. Өз балаңызбен тығыз қарым-қатынас орнатуға тек қана Сіздің көтеріңкі көңіл күйіңіз, оң көзқарасыңыз ғана әсер етеді.

Тәрбие сатылы деңгейде жүргізілгені дұрыс. Әр биікке өз уақытында, біртіндеп көтеріліп отырған дұрыс.

Бала – біздің айнамыз. Олар ең алдымен ата-анасынан үлгі алатынын және көп жағдайда біз өмірде қандай қадамдар жасасак, олар да сондай қадамға баратыны есте жүрсін.

Балаңызбен әңгімелесу нәтижеле болу үшін, ең алдымен ашық жарқын сенімге құрылған риясыз әдісті таңдаңыз. Сіздің сөздеріңіз қатал естілуі мүмкін, бірақ ешқашан да ауыр әрі өрескел болмауы керек. Ақырын әрі сенімді айтылған әңгіме ғана ата-ананың талаптары мен ойларын балаға жеткізе алады. Балаңыз үшін керек уақытта қажетті ақыл қосатын, оның қадамдарын айыптамайтын ең жақын досына айналыңыз. Өзін және оны қоршаған адамдарды жақсы көруге үйретіңіз. Бұл оны өзіне өте сенімді адам ретінде қалыптастырып, қоршаған ортамен байланысын жолға қоюға көмек береді. Бір мезетте қатал да мейірімді бола біліңіз. Егер сіз балаңызға деген ыстық ықыласыңызды үнемі білдіре отырып, тек керек уақытында ғана ұрсатын болсаңыз, онда бұл сіздің тәрбиеніз барысында міндетті түрде жемісін береді.

Оған өмірдегі өз ұстанымына тұрақты болуды үйретіңіз. Баланы әр кезде оның көзіне қарап тұрып, мұқият тыңдаңыз, өйткені тек сол сәтте ғана оның ішкі жан дүниесі мен аландатқан мәселеге сіздің бей-жай қарамайтыныңызға сенімі болады.

Өзіңіздің бос уақытыңызды үнемі балаңызбен өткізуге тырысыңыз. Ондай сәттер баланың өзіндік орынын сезініп өсуге мүмкіндік береді.

Ата-ана сіздер үшін!

1. Бала тәрбиелеу – бесіктен басталады. Ендеше оған әрдайым көңіл бөліп, сергек қараңыз. Қателігін зекіп, ұрысып немесе ұру арқылы түзетуге тырыспаңыз.
2. Таңертен балабақшаға барарында баланы жайлап қана оятыңыз. Сіздің биязы үніңіз бен күлкіңіз-ақ ұйқысын ашу тиіс.
3. Егер балаңыз балабақшаға кешігетіндей болып жатса, онда «Бол да бол» деп айғайламаңыз. Оны ертерек оятпаған өзіңіз кінәлісіз.
4. «Бұзық болма», «Қисаландамай тыныш жүр» - деген ескертулерді жиі айта бермеңіз. Керісінше, оған жылу сыйлап, тілектестік болыңыз.
5. Бала бірденге ашуланып жүрсе, үндемеңіз, Сабасына түскен соң, ол болған жайды өзі-ақ айтады.
6. Күнде жарты сағат ештеңеге алаңдамай балаңызбен емін-еркін, жақын тартып, әңгімелесіп тұрыңыз.
7. Өз балаңызды дос санаңыз: білімін толықтыруға көмектесіп, жақсы ісін бағалай біліңіз. Шамадан тыс қатал, керісінше тым көңілшек болмаңыз. Нақты шешім ғана баланы қателесуден сақтандырады.
8. Отбасыңыздағы ұрыс-керіс балаңыздың жүйкесін жұқартады. Баламен бірге отырған жерде құпиялы әңгіме айтпаңыз.
9. Балаңызға уәде берсеңіз орындаңыз. Кемшілікті байқамауға тырысыңыз. Баланың көзінше өзгені сынамаңыз.
10. Тәрбие ісінде Өзіңіздің жауапты екеніңізді ұмытпаңыз, баланың өтінішін үнемі орындай бермеңіз.
11. Баланы өзгелерге де көмектесіп тұруға баулыңыз. Оған шыдамды болуды үйретіңіз.

Ата-ана назарына!

• Өз баланды жақсы көре біл!
Балаңыздың сізбен бірге болғанына қуаныңыз. Балаңыз қандай, солай қабылдай біліңіз, оны төмендетіп намысына тимеңіз. Өзіне деген сенімділігін арттыруға өз тарапыңыздан жағдай жасаңыз, әділетсіз жазалауға жол бермеңіз. Балаңыз сіздің іс әрекетіңізден жылылық пен махаббатыңызды сезіне білуі қажет.

• Балаңызға қайырымды да, үлгілі бола біліңіз!
Балаңыздың бойында өз халқына, ұлттық дәстүріне деген құрметті дарытуда өзіңіз үлгі болыңыз. Ол үшін шынайы сыйластық, кешірімді тату-тәтті қарым-қатынас, үлкенге құрмет, кішіге ізет, жанұя мүшелерінің бір-біріне деген жанашырлық сезімдерін, баланың бойына дарыта білудегі жауапкершілігіңізді естен шығармаңыз!

• Өз балаңызбен ойнаңыз!
Балаңыздың қалауы бойынша ойнаңыз, әңгімелесіңіз, арнайы уақыт бөліңіз. Балаңыздың ойының шын ниетпен қабылдап, оның балалық әлеміне еніп,

өзіне және өзгелерге баланың көзқарасымен бір кезек қараныз. Бала ойын арқылы өмірдің қиыншылық сәттеріне қарсы тұруға дағдыланады. адамдармен қарым-қатынасты орнатуға үйренеді.

• Баламен бірге еңбектен! Балаңызға үй шаруасына қатысып, жәрдемдесуге рұқсат беріңіз. Еңбек ету алгоритмін үйретіңіз. Берілген тапсырманы орындауда жауапкершілікті сезіне білуді қалыптастыру үшін, еңбек ету кезіндегі берген қателіктерін емес, жетістіктерін айтып қолдау көрсетіңіз.

• Адам еркіндігінің шектелуі мен мүмкіндігін көрсете біл! Әр адам өзіне де, өзгеге де кесір келтірмей өмір сүруі керек. Баланы тәрбиелеуде, оның жеке тұлға болып қалыптасуында осы қағиданы есте тұтып, белгілі бір заңдылықтарды орындай отырып, баланың тәрбиесіндегі жазалау әдісі және шектен тыс еркелету оның тәрбиесіне кері әсерін тигізеді.

Бала мен ата-ана арасындағы қарым-қатынас.

1. Баланың адамгершілік дамуына мүмкіндік жасау.
2. Балаға әлеуметтік-экономикалық және психологиялық қорғаушы болу.
3. Балаларды отбасы өміріне енгізу, ақылшы ретінде қарау.
4. Баламен ашық және сенімділік қарым-қатынастар жүргізу.
5. Балаға талап қоюда жүйелілік жасау.
6. Балаға қайырымдылық және мейірімділік көрсету.
7. Балаға көмек жасау қойған сұрақтарына дұрыс, толық жауап беру.
8. Баланы ұрып-соғудан, жазалаудан аулақ болыңыз.
9. Баламен шындырап сөйлесу үшін, орын мен уақытын таңдай біліңіз.
10. Баланың достарымен де ересектермен де қарым-қатынасқа түсе алуы қажет.

Бала неге өтірік айтады?

- Өзін жақсы жағынан көрсету үшін;
- Қалағанына қол жеткізу үшін немесе ұнатқан нәрсесін алу үшін;
- Баланың өзі жақсы көретін досын қорғау үшін;
- Үлкендердің мақтауына ие болу үшін;
- Өзіне деген ортаның сенімін иелену үшін;
- Ата-ана тарапынан жеткілікті деңгейде көңіл бөлінбегенде;
- Ыңғайсыз жағдайға тап болудан қорққанда;
- Ата-анасының жазалауынан қорққанда;
- Ұялғанда;
- Ата-анаға ұнау үшін;
- Өзінікі «дұрыс екенін» ұқтыру үшін;

Әдетте, ата-ананың балаға деген немқұрайлығы теріс мінездердің қалыптасуына әкеліп соқтырады. Өмірде алаяқтар, бетімен кеткен

жүгенсіздер, қылмыскерлер қайдан шығады? Олардың тағдыр жолдарын талдап қарағанда балалық шағы дұрыс қалыптаспағаны белгілі болған. Әсіресе баланың 4-5 жасындағы қылықтарына мән берген абзал. Көптеген ата-аналар бұған балалық деп қарайды.

Біз мектепке барамыз!

Балаға мектеп, мектептің өмірі туралы әңгімелеп, қызығушылығын оятыңыз. Мектеп туралы сұрақтарына толық жауап беріп, түсінігін молайтыңыз.

Мектептің формасы яғни мектепке киетін киімін үйде кигізіп, сол киімге үйренгенше жүре тұруға рұқсат етіңіз. Киімді баланың өзі таңдағаны жөн. Киімі ыңғайлы және қонымды болсын. Мадақтауды ұмытпаңыз.

Балаға мектепте балалардың көптігін айтып алдын-ала ескертіңіз. Көп адамды көрген балада қорқыныш сезімі пайда болады. Сондықтан сыныптастарының ішінен баланың мінезіне ұқсас баланы тауып беруге тырысыңыз. Екі бала бірге жүрсе басқа балалармен тіл табысуға жеңіл және балада қорғаныш сезімі қалыптасады.

Баланы мұғаліммен алдын-ала таныстырыңыз. Бала міндетті түрде мұғалімнің аты-жөнін білу керек. Мұғалімнің аты-жөнін бірнеше рет қайталатып жаттатыңыз. Егер Сізге мұғалім ұнамаса, балаға оны білдіртпеуге тырысыңыз. Көпшіліктің арасында да жағымсыз баға бермеуге тырысыңыз.

Баланың мектептен келген соң уақытын тиімді ұйымдастырыңыз. Тамақ ішетін, сабағын оқитын, серуендейтін, ойнайтын т.б күн бәртібі болғаны жөн. Шамадан тыс көп оқыту баланың қызығушылығын жоғалтып, жүйке жүйесіне әсер ететінін ұмытпаңыз.

Кейбір балалардың қобалжытыны сонша, таңертенгі астарын дұрыс ішпейді. Мұндай жағдайда баланы қинауға болмайды. Тәбеті жоқ кезде тамақ жегізсеңіз, «мектеп» сөзін естігенде жағымсыз рефлекс пайда болады. Егер баланы ертерек оятсаңыз, бала қарны ашқанын сезінеді де, асқа тәбеті ашылады. Таңертенгі асқа балаға ұнайтын тамағын әзірлеуге тырысыңыз.

Мектепте орын алған (сіздің баланыңызға қатысты) келеңсіз жайттарды баланың есіне салып, қайталап сұраудың қажеті жоқ. Мұндай жағдайлар балалардың көңіл-күйіне әсер етеді.

Баланың жақсы көріңіз. Әрбір ісін мақтап, қате істеріне де баға беріңіз. Бірігіп түзетуге болатынын айтыңыз. Баланың мүмкіндігі мен өзінің талабыңызды естен шығармаңыз.

Тістеу

Тістеу – екі-үш жастағы баланың қылығындағы қалыпты жағдай болып саналады. Кейбір балалар «өзінің» заттарына басқа балалар тиседі деп немесе біреуге ренжігенде, ашуланғанда мұндай әрекетке барады. Кей жағдайда өзіне сырттан қауіп төнсе, өзінің күші жетпей жатса, әлсіздігін көрсеткісі келмей

қорғану үшін басқаларды тістеп алады. Бұл зиянды әрекет болғанымен ұзаққа созылмайды. Егер бала тістейтін болса көптеген ата-аналар өздерін кінәлі сезініп, бала тәрбиелеуде қателіктер жібердік деп ойлайды. Бұған ата-аналар кінәлі емес.

Ұсыныстар

- Балаға «Тістеуге болмайды!» деп қысқа әрі нақты айтыңыз;
- Тістеп алған балаға назар аударыңыз. «Ауырып тұр ма? Қане, екеуіміз бірге барып осы жерді жуып келейік» деп көңілін көтеріңіз;
- Егер тістеп алған бала әлі ашулы болса, оны басқа бір тыныш жерге апарыңыз;
- Егер тістеп алған баланың жағдайы өте нашар болса, арқа жағынан келіп қатты құшақтаңыз. Бұл оның көңілін жайландырады;
- Балаға ұрсып, қатты сөз айтудан аулақ болыңыз.
- Баланы жаныңызға шақырып: «Қарашы, сен Айдостың қолын қатты ауыртып тістедің. Ол жылап тұр. Досынды жылатқаның дұрыс па?» т.б. баланың түсінігіне лайық сөздермен сөйлесіңіз.
- Баланың көзінше басқа баланы тістеп алды т.б айтып әңгімелеп баланың есіне түсірудің пайдасы жоқ.
- Балаңыз қандай болса да, мадақтап жақсы көруді ұмытпаңыз.
- Жақсы қылығы жиі айтып отырыңыз.
- Баланың жас шамасы мен өзіңіздің талабыңызды ескеріңіз.

Баламен сөйлесудің ережелері

- Баланың өзіне емес, оның жеке әрекеттеріне риза емес екеніңізді айту керек.
- Баланың әрекетін айыптауға болады, бірақ қандай жайсыз, қандай «ретсіз» болсын, оның сезіміне тиісудің қажеті жоқ. Баланың сондай ретсіз әрекетке баруына негіз бар екенін назарда ұстаңыз.
- Баланың қолынан келмейтін немесе орындауы қиын міндетті талап етпеңіз. Оның орнына, сіз қоршаған ортада не өзгерте алатыныңызға көңіл бөліңіз.
- Баланың тәртібіне риза емес екендігіңізді жүйелі білдірудің қажеті жоқ, себебі бала үнемі тындай берсе, кейін көңіл аудармай қояды.
- Балаға өзінің әрекетінің немесе әрекетсіздігінің теріс салдарымен кездесуге мүмкіндік беріңіз. Сонда ғана есейіп, саналы болады.
- Егер балаға қиын болса және ол сіздің көмегіңізді қабылдауға дайын болса, міндетті түрде көмектесіңіз. Бірақ өз мойныңызға тек бала орындай алмайтын нәрсені ғана алыңыз, қалғанын баланың өзіне атқаруға мүмкіндік беріңіз.
- Егер бала өзінің әрекетімен сіздің ренішіңізді туғызса, оны баланыңызға айтыңыз.

- Артық проблема мен жанжалды болдырмас үшін, өзіңіздің талабыңыз бен баланың мүмкіндігін салыстырыңыз.
- Бала көмек сұрамаса, ол атқарып жатқан іске араласпаңыз. Балаға «Сенде бәрі жақсы! Сенің қолыңнан келеді!» деп мадақтап отырыңыз.
- Баланың жеке ісі үшін жауапкершілігіңізді біртіндеп азайтыңыз. Бала өзі атқарған істер үшін жауапкершілігін сезіну керек.

1 – 2 кіші топтың ата-аналарына

Әрбір ата-ана балабақшаға баласын бере отырып баласына алаңдап, баласы үйренгенше уайымдайтыны белгілі. Баланың балабақшаға тез бейімделуіне ата-аналардың көрсететін көмектері:

1. Баланыңды басқалармен араласа білу өрісін кеңейтуге тырысыңыз.
2. Балаға ойыншықтармен қалай ойнауды бірлесе ойнап көрсетіңіз.
3. Басқа балалармен ойыншықты бөлісуге, жинап-құрап ойнап отырған баланың ойыншығына тиіспеуді айтыңыз.
4. Баланы басқа да әрекеттерге еліктіре біліңіз. Мысалы: «Қоян сияқты секіріп көрейік», «Торғайлар қалай ұшады?» т.б.
5. Баланы өзіне-өзі қызмет көрсете білуге, өздігінен киіну, тамақ ішу сияқты әрекеттерге дағдыландырыңыз.
6. Баланың әрбір қылығын, жақсы әрекеттерін мадақтап отырыңыз.

Бала балабақшаға келер алдында мыналарды меңгеруі тиіс:

- Орындықта өз еркімен отыра білу;
- Кеседен өздігімен шай, шырын т.б іше алуы;
- Нанды дұрыс жеуі;
- Қасықты дұрыс ұстай алуы;
- Тамақ ішіп болған соң орындығын орнына қоюға үйренуі;
- Дәретке сұрануы.

Бала осы дағдыларды игерген жағдайда бейімделу үрдісі жеңіл болары сөзсіз.

Ата-ана бала өздігінен әрекет ете бастаған кезден балабақшаға беруі қажет. Мысалы, сөзерді анық айту, басқалармен қарым-қатынасқа түсуге талпыну, қасық ұстап тамақ ішуі т.б. Үйде балаға барлық мүмкіндік жасалғанымен, өзі қатарлы балалармен қарым-қатынас жетіспейді. Бала өзінен басқа да балалардың бар екенін көріп, олардың да қызығушылығымен санаса білуі қажет.

Баланың ата-анасының, жақындарынан ажырап, бөтен ортаға келуі кейде түрлі психологиялық күйзеліске әкеліп соқтырады. Бала өзін ата-ананың қамқорлығынан алыстап қалғандай сезінеді. Осы кезенді қиыншылықсыз, жеңіл өткізуге педагог-тәрбиешілердің аса жауапкершілікпен қарағаны дұрыс. Баланың психологиялық жағынан қалыптасып жана ортаға тез бейімделіп кетуіне, ата-аналарға көмектесуде тәрбиешілердің кәсіптік деңгейі мен білімділігі қажет.

Бұл процесті дұрыс ұйымдастыруда ата-аналарға төмендегідей кеңестер ұсынамын:

- Баланы балабақшаға бермес бұрын ата-аналар өздері психологиялық дайын болуы шарт. Үлкендер арасындағы келіспеушіліктер баланың көңіл-күйіне әсер етеді.
- Баланың басқа балалармен араласуына жағдай жасаңыз. Балалар ойнайтын алаңға, саябаққа жиі барыңыз. Балаңыз басқа балалармен тез тіл табысып ойнап кетеді ме, әлде ұялып жеке жүре ме, басқа баланың ойыншығын тартып алуға әрекет жасай ма т.б сырттай бақылаңыз.
- Топтағы тәрбиешілермен алдын-ала танысып, балаңыздың жеке ерекшеліктері туралы айтып ескертіңіз. Балаңыз нені ұнатпайтынын, үлкендер тарапынан қандай көмекті қажеттететіні жайлы айту артық болмайды.

Ата-аналарға кеңес

1. Баланың міндетті түрде өздігінен орындайтын жұмыстары болуы қажет. Сіз тек осы жұмыстардың орындалуын қадағалауыңыз керек.
2. Мейлі қаншалықты тиянақты әрі жылдам орындасаныз да, балаға жүктелген жұмыстарды өзіңіз орындауға тырыспаңыз.
3. Балаңызды тыңдауды үйреніңіз. Шыдамды болыңыз, балаңыздың сөзін бөліп, оның ойын өзіңіз аяқтауға тырыспаңыз және баланы асықтырмаңыз.
4. Балаңызға өз көзқарасыңызды тықпаламаңыз. Өзіңіздің нұсқаңыздың дұрыс екенін дәлелдермен түсіндіріңіз.
5. Баланың кез-келген қалауын орындауға асықпаңыз.
6. Балаға өзінің іс әрекетін түсіндіруді үйретіңіз. Яғни бала ең алдымен ойланып содан соң ғана шешім қабылдауды үйрену керек. Ең жақсысы өзі сенімсіздік танытқан мәселелерде ата-анасымен кеңесуге болатынын білуі қажет.
7. Баланы қоршаған әлемін танып білуге дағдыланыз.
8. Баланың жан-жақты дамуына қолайлы қауіпсіз жағдай жасаңыз.
9. Баланы тым еркелетпеніз. Онымен өзіңізбен тең дәрежедегі адам ретінде сөйлесіңіз. Есіңізде болсын сіздің сөйлеген сөзіңізді, іс әрекетіңізді балаңыз қайталайды.
10. Балаға өз бетінше жеке басының тазалығын қадағалауды және де әр түрлі жағдайларда өзін қалай ұстау керектігін түсіндіріңіз.
11. Жақсы іс әрекет үшін сөзбен немесе сыйлықпен мадақтап көтермеленіз.
12. Бала кішкентайынан бастап ата-анасын, үлкендерді, жақындарын сыйлау керектігін білу тиіс.
13. Ешқашанда баланың икемсіздігін күлкіге айналдырып және де қорқыныштарына күлмеңіз. Қайта керсінше баланың қорқыныштарын бірге шешіп сенімді қарым-қатынас орнатыңыз.
14. Қаншалықты уақытыңыз аз болсада балаңыздың жан-жақты дамуына көңіл бөліңіз.

Есіңізде болсын балаңыз сіздің ең басты байлығыңыз.

Ата-аналарға 6 кеңес

1. Баланы елден ерекше әлпештемеңіз. Ол өзін үйде болсын, түзде болсын елден ерекше екенмін деп түсінбеуі керек. Басқаларды да құрметтеу керек екендігін ұғынғаны жөн. Баланы орынсыз мақтай бермеңіз.
2. Баланың ырғына жүре бермеңіз. Бала не талап қойса, елпілдеп, айтқанын да, айтпағанын да алып бере беруге болмайды. Өте керекті зат, ақша секілді нәрселердің қайсысы қажет, қайсысын кейінге қалдыруға болатынын бірге талқылап, түсіндіру керек. Өйткені жағдайда, бала ысырапшылдық әдетке үйреніп, басқалардың еңбегін бағаламайды. Асырауды ғана біліп, тәрбиелеуді білмеу – ата-ананың кінәсі.
3. Балаға жалынып-жалпайманыз. Тамақтану, ұйықтау, киіну, т.б. өзі атқарған тиісті істерді жалынып істетпеңіз, өз еркімен атқарудың әдісін табыңыз. Баланың сыртта жасаған істеріне ара түспеңіз. Әбден саралап, анықтап, көз жеткізгеннен кейін дұрысын дұрыс, терісін теріс деген жөн.
4. Баланың дербестігін тартып алмаңыз. Оның барлық ісіне алаңдап, жөнсіз кірісе беру – бала өмір бойы бір істі өздігінен істей алмайтын, жалтақ және өзіне сенбейтін болып өседі.
5. Бала айбар шеккенде, ығына жығылып, көне кетпеңіз. Бала орындауға болмайтын орынсыз мақсатты талап етіп, қасарысса, жыласа, үзілді-кесілді шарт қойса, ебін тауып, назарын басқа жаққа аудару керек.
6. Баланы жақсы көру бәсекесіне түспеңіз. Өздерін жақсы көрсету үшін немесе басқа туган-туысқа қайрап салу үшін ақша, бағалы зат сыйлаудан, сатып алудан аулақ болыңыз. Бұл баланың өзімшіл, қызғаншақ, ішітар болып өсуіне әкеледі.

- Баланың берген сұрағына шын және шыдамдылықпен жауап беріңіз.
- Балаңыздың жеке бөлмесі болуына жағдай жасаңыз.
- Балаңыздың шашылып жатқан үстеліне ұрыспаңыз, егер ол шығармашылық әрекетпен айналысып жатса.
- Шешім қабылдауына өзіндік жеке жоспар құруына көмек көрсету.
- Балаңыздың кемістіктеріне бетіне басып, басқа балалармен оны салыстырмаңыз.
- Күнде балаңызбен жеке сөйлесуге уақыт бөліңіз.
- Отбасымен шешетін мәселелерге балаңызды қатыстырып, оның жеке бсының ой-пікірімен санасыңыз.
- Қателескені үшін баланы кекетіп, бетінен алмаңыз.
- Баланың әрбір жетістігі үшін мақтап отырыңыз.
- Жас мөлшері әр түрлі адамдармен дұрыс қарым-қатынас жасауға үйретіңіз.
- Қиын мәселелерге тауып және оны өз бетімен, жауапкершілікпен шешуге балаңызға көмек көрсетіңіз.
- Балаларыңызды жетістік пен дәрежесі үшін емес, сол қалпында сөзсіз қабылдап жақсы көретіндігіңізді сездіртіңіз.
- Балаңызбен бірге әңгімелер, ертегілер, фантастикалық оқиғалар құрастырып, баланың шығармашылық қабілетінің дамуына жағдай жасаңыз.
- Балаңыздың сүйікті ісіне керекті кітап, ойындар, т.б. құралдармен қамтамасыз етіңіз.
- Балаңыздың алған негізгі ісінің ойдағыдай орындалуына сеніміңіз болмаса да сол істі өзі аяқтауына жағдай жасаңыз.
- Бала өз жұмысын көрсете алатын стенд жасап қойыңыз.
- Жасаған жұмысының нәтижелі болуына көмектесіңіздер.
- Баланың қойған талабына ерекше көңіл бөліңіз.
- Балаңыздың өткір ойлылығына сеніп, әрдайым сенім артыңыз.

Бала тәрбиесіндегі маңызды кезеңдер

Баланың физиологиялық және психологиялық дамуы 3 кезеңнен тұрады.

- Алғашқысы 6-7 жасқа дейінгі уақыт. Бұл кезде балада тазалыққа үйрену, басқа адамдармен қарым-қатынасқа түсу, мысалы өз

тамағымен бөлісу секілді адами құндылықтардың алғашқы фундаменттері қалыптасады.

Бала 6-7 жасқа дейін өмірге толығымен анасының көзқарасымен қарайды. Бәрін анасы арқылы сезеді. Сосын 6 жастан кейін ана мен бала арасындағы психологиялық кіндік ажырайды. Балада жеке көзқарасын қалыптастыру кезеңі басталады. Жауапкершілікке үйретудің бірінші кезеңі де осы жасты қамтиды. 100 пайыздық тәрбиенің 50 пайызы осы кезеңде қалыптасады.

- Бала дамуының екінші сатысы 7-14 жас аралығы. Бұл кезең де өте маңызды. Себебі тәрбиенің қалған 30 пайызы 14 жасқа дейін қалыптасады. Мысалы 6-9 жас аралығында олар өзін тани бастайды. Және 9 жасқа дейін қай жерде болады, сол жердің менталитеті қалыптасады. Сол менталитет өмір бақи баламен бірге болады. Бұл кезеңде баланың физиялогиясымен қатар психикасы да өседі, құндылықтары қалыптасады. Және осы үйренгендерінің бәрі тәжірибе болады.

- Үшінші кезең 14-18 жас аралығы. Бергіңіз келген тәрбиенің қалған 20 пайызы ғана осы кезеңде қалыптасады.

Сол себепті бала тәрбиесіндегі бірінші және екінші кезеңдерде бойыңыздағы бар жақсы қасиетті ұл-қызыңыздың бойына сіңіруге тырысыңыз. Жалпы діндегі мықты адамды өмірдің анау-мынау дауылдары ешқашан құлата алмайды. Ал сол діндегі жақсылық тұрып бекіту ата-ананың міндеті.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. «Баланың өсуі мен дамуына арналған жеке карточка . 0-ден 5 жасқа дейінгі балаларға арналған», - Астана, 2014 жыл
2. «Бүлдіршін жастағы балалардың физикалық және психикалық-әлеуметтік дамуы (0-5 жас): Оқу-әдістемелік құрал», - Астана, 2014 жыл
3. Балабақшадағы психологиялық қызмет бағыттары. Оқай Алтынгүл. Астана – 2019 жыл
4. Савина Л.П. Пальчиковая гимнастика для развития речи дошкольников. Пособие для родителей и педагогов. - М.: Издательство АСТ, 2001. - с.48.
5. Гатанова Н.В., Тунина Е.Г., Развиваю мелкую моторику. - Спб.: Питер, 2000. - с.144.
6. Ахметова Г., Караев Ж., Макатова Ж., Имамбекова Б. и др., Методические рекомендации по внедрению педагогической системы М. Монтессори в учебно - воспитательный процесс дошкольных организаций образования РК "АО НЦПК "Өрлеу" Алматы, 2013. - 168 с.